

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ז
המצוות ההשעיות: אתנח, סליק – סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרשא – מאריך; רבוי; דרשא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט; לא ממש; טפחא – טרקה – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרשא טפחא – יתור לרבות, מכל מקום; דרשא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שיהי לפרשה; מרשא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שיהי לפרשה; תביר מרשא טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרשה; מקף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסקו – סודר שנולק, השלם החלק נדרשים; ורשא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; 1: זקף-קטן – 2: זקף-גדול – 3: רביעי – 4: ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישי; (קרא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק כענין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל, תלושא-קטנה = תרשא – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, תלושא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה; פור – דרוש מתפסוק רעיון לנישא אחר בהלכה;

1.1 שמות יתרו יחא,

שמות יתרו כ"ג:

לא תרצח ס לא תנאף

ס לא תגנב ס לא-תענה ברעף ער שקר:

מקור בזוהר לתפקיד טעם טפחא בשינוי משמעות פשט הכתוב, המרמז להלכות לתיקון העולם והתר אשה לבעלה.

תיקון קוראים המפואר "סימנים" קובץ מנחת שי, לרבי שלמה ידידיה מנורצי זצ"ל

המכון התורני ערך הרב שמואל מאיר ריאחי, שנת 2001, הוצאת פלדהיים

ענין "לא תרצח, לא תנאף לא תגנב" הסבר ע"פ ספר "כמוצא שלל רב" שמות יתרו

...שלקורא לפי חידושי כ"ף של"כל מלאכתך" דגושה מפני הטפחא שבמילה "ועשית" הקודמת לסוף פסוק ושלשת תוי"ן רפי"ן (לא

תרצח, לא תנאף לא תגנב) שאין טפחא לפניו אם אחת מהן במילה "לא" (ונקראים בטעם התחתון)

לקורא בצבור כ"ף של "כל מלאכתך" רפה-שאיין טעם מפסיק לפניו ושלשת תוי"ן דגושים מפני הטפחא שלפניהם. לכן אמרו בספר

הזוהר **זוהר כרך ב (שמות) פרשת יתרו דף צג עמוד ב** (סוף פר' יתרו) פסקא טעמא בכל הני תלת וז"ל:

לא תרצח - אי לאו דפסקא טעמא לא הוי תקונא לעלמין ויהא אסיר לן לקטלא נפשא בעלמא אף על גב ביעבור על אורייתא אבל

במה דפסקא טעמא אסיר ושרי.

- להתיר לצורך תיקון העולם ארבע מיתות בית דין, הריגת הבא במחותרת, הריגת רוצח בשגגה ע"י גואל הדם, הריגת רודף אם אי אפשר להציל הנרדף ע"י הברחת או עצירת או פגיעה באחד מאברי הרודף.

לא תנאף – אי לאו דפסקא טעמא אסיר אפילו לאולרא או למחזי באתתיה חדוה במצוה, ובמה דפסקא טעמא אסיר ושרי. (ע"י

שהטעם הפסיקון ניתק הלא מן התנאף האיסור המוחלט מותר לדברים מסויימים)

- להתיר אשה לבעלה

לא תגנב – אי לאו דפסקא טעמא הוה אסיר אפילו למגנב דעתא דרבייה באורייתא או דעתא דחכם לאיסתכלא ביה או דינא דדאין

דינא לפום טענה דאצטריך ליה למגנב דעתא דרמאה ולמגנב דעתא דתרוויהו לאפקא דינא לנהורא, ובמה דפסקא טעמא אסיר ושרי.

- להתיר גניבת דעת העומד לדין ע"י הדיין כדי להוציא דין אמת, גניבת דעת רבו בתורה כדי להשכיל בה

הרחבה בנושא היתר הריגה:

שמות משפטים כב,א:

אם-במחותרת ימצא הנגב והקה נמת אין לו דמים:

רש"י (א) אם במחותרת - כשהיה חותר את הבית. אין לו דמים - אין זו רציחה; הרי הוא כמת מעיקרו. כאן לימדתך תורה: אם בא להורגך

השכם להורגו; וזה להורגך בא, שהרי יודע הוא, שאין אדם מעמיד עצמו ורואה שנוטלין ממונו בפניו, לפיכך על מנת כן בא, שאם יעמוד בעל

הממון כנגדו יהרגנו.

במדבר מסעי לה,כז:

ומצא אתו גאל הדים מחוץ לנביל עיר מקלטו ורצח גאל הדים את-הרצח אין לו דם:

וְרָצַח גֹּאֵל הַדָּם אֶת-הַרְצָח - אמר רחמנא וְרָצַח, התיר לגואל הדם בלשון רצח להרוג את הרוצח בשגגה אם יצא מעיר מקלט

דברים כי תצא כב:

ס [כה] ואם-בשדה ימצא האיש את-הנער הנערה המארשה והחזיק-בה האיש ושכב עמה ומת האיש אשר-שכב

עמה לבדו: [כז] ולנער ולנערה לא-תעשה דבר אין לנער ולנערה חטא מות פ' כאשר יקום איש על-רעהו

ורצחו נפש בן הדבר הנה: [כח] כי בשדה מצאה צעקה הנער הנערה המארשה ואין מושיע לה: ס

רבי יוסף בבור שור ... ולמד (ראה סנה' עג,א): מה הנערה ניתן להצילה בנפשו, דכתיב אין מושיע לה - הא יש מושיע, צריך להושיע בכל

מה שיכול להושיע, אף רוצח ניתן להצילו בנפשו. ... ואיכא דרבי (ראה סנה' עג,א-ב) מהאי קרא הרודף אחר הזכור, מדכתיב: נער; ונערה

המאורסה - מדקרי: נערה; אחר חייבי כריתות - מדכתיב חטא, דמשמע חייבי חטאות; (ואחר) חייבי מיתות בית דין - מדכתיב מות. דכולם

ניתן להצילו בנפשו.

רלב"ג ... ולזה, אם לא יוכל הרואה לאסרו בדרך שלא יוכל על זה, הנה יש לו רשות להכותו או לחבול בו בדרך שתשלם לה ההצלה ממנו,

ואפילו בנפשו של הרודף אחריה, אם לא יוכל להצילה בצד אחר. ולפי שכבר הקיש לזה הקם על רעהו ורצחו נפש (ראה לעיל,כו), למדנו

שהרודף אחר חברו להורגו, יש רשות לרואים להושיעו, ואפילו בנפשו של רודף; ולזה אמרה התורה: "לא תעמוד על דם רעך" (וי' יט,טז).

ואינו דוקא דבר שיש מן הסכנה המגיע בנרדף לידי דם, כי אפילו ממה שיגיע לו מן הפגם והבושת, ואפילו אין בו היזק מן הממון כמו זה

העניין המגיע לנאנסת זאת; כי כולנו חייבים בכבוד האחד על חברו.

המשך זוהר כרך ב (שמות) פרשת יתרו דף צג עמוד ב

לא-תענה ברעף ער שקר: הכא לא פסקא טעמא בגין דאסיר הוא כלל כלל, ובכל מילי דאורייתא קודשא בריך הוא שוי רזין עלאין

ואוליף לבני נשא ארחא לאתתקנא בה ולמהך בה, כמה דאת אמר (ישעיה מוח) אני יי' אלהיך מלמדך להועיל מדריכך בדרך תלך, אוף

הכי:

לא תחמד לא פסיק טעמא כלל, ואי תימא אפי' חמודא דאורייתא אסיר כיון דלא פסקא, ת"ח בכלהו עבדת אורייתא כלל ובהאי

עבדת פרט, בית רעך שדהו ועבדו וגו' בכל מילי דעלמא, אבל אורייתא איהי חמודת תדיר שעשועים גנוזי דחיי ארכא דיומין בעלמא

דין ובעלמא דאתי, הני עשר אמירין דאורייתא אינון כללא דכל פקודי אורייתא כללא דעילא ותתא כללא דכל עשר אמירין דבראשית אלין אתחקקו על לוחי אבנין וכל גזוין דהו

בהו אתחווין לעיניהון דכלא למנדע ולאסתכלא ברזא דתרי"ג פקודין דאורייתא דכלילן בהו כלא אתחוי לעינין כלא איהו בסכלתנו לאסתכלא בלבא דישראל כללהו וכלא הוה נהיר

לעיניהו, בההוא שעתא כל רזין דאורייתא וכל רזין עלאין ותתאין לא אעדי מיניהו בגין דהו

לא תחמד לא פסיק טעמא כלל כתב ב- **ספר אמרי פנחס** (מקאריין), פ' יתרו, ד"ה לא תחמוד (כ"ד) אמר בשם הרב ז"ל, שלכך על

דיבור לא תחמוד אין רוב העולם עוברין, כי איתא בגמרא (שבת פח,ב) בכל דיבור נתמלא העולם בשמים, אך נכנס לגן עדן להיות

מקום פנוי לדיבור השני, וכן כולם. רק האחרון נשאר בעולם הזה, לכך אין עוברים עליו כל כך.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ז
תמצית ההשקפה: אתנח, סלוק = סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבו; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך; רבו; דוקא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טפחא – שני משמעות, רבו מתפשט; מרכא טפחא – יתור לרבות, מכל מקום; דוקא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף-רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסק ו – סודר שנוחק, השלם החלק נדרשים; וריקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביעי – 4; ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישית: (קדמא – סדר קדימות) אולא = גרש = גרש"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל, תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

שמות יתרו כ"ד:

לא תחמוד בית רעך

ס לא-תחמוד אשת רעך ועבדו ואמתו ושורו ונחמלו וכל אשר לרעך:

דברים ואתחנן היח:

ולא תחמוד אשת רעך

ס ולא תתאנה בית רעך שדהו ועבדו ואמתו ושורו ונחמלו וכל אשר לרעך:

הדיבר העשירי בעשרת הדברות, לא תחמד וגו', כל הקרא מרמז על לימוד בכעין כלל ופרט וכלל בשני אופנים.

זוהר ח"ב הוא ע"פ הכתוב בדברים ואתחנן :

לא תחמוד לא פסיק טעמא כלל, ואי תימא אפי' חמודא דאורייתא אסיר כיון דלא פסקא, ת"ח בכלהו עבדת אורייתא כלל ובהאי עבדת פרט, בית רעך שדהו ועבדו וגו' בכל מילי דעלמא,

ונסביר בשלבים:

לא תחמוד לא פסיק טעמא כלל, (לא מוטעם בטפחא להפסיק בין לא למלת תחמוד שאחריה) ואי תימא אפי' חמודא דאורייתא

אסיר כיון דלא פסקא (ואם תאמר שגם חימוד התורה אסור כי לא מוטעם בטעם מפסיק כגון טפחא), ת"ח בכלהו עבדת אורייתא כלל (בא וראה כל מעשים הקשורים לתורה כתובים בלשון כלל) ובהאי עבדת פרט,

בנושא החימוד והתאוה כתבה בפרטים ובסיום ריבתה לכל הדברים שבעולם שאינם קשורים לתורה.

הסבר ע"פ תבנית הטעמים:

ולא תתאנה – קדמא ואולא מרמז על לימוד בכלל והפרטים אחרי

ובהאי עבדת פרט, בית רעך שדהו ועבדו וגו' וכן המשך הפסוק ואמתו ושורו ונחמלו

וחזר וכלל וכל אשר לרעך: ובלשון הזוהר בכל מילי דעלמא,

הלימוד הנדרש מהפרטים: הפרט הראשון בית רעך – מונח רביעי – לפחות ארבעה תנאים לפרטים.

תנאי הפרטים ע"פ מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי פרק כ: כל דבר שאסור לך כמו שאשת רעך אסורה, שחייבין עליו מיתת בי"ד

כמו על אשת איש, דברים הנקנין בכסף ובשטר ובחזקה כמו בית ושדה, דברים שהם כקרקע כמו עבדו ואמתו, דבר ששמירתו עליך

כמו שורו וחמורו, וחזר וכלל כגון מקלו מנעלו ופונדתו, דברים שאפשר להן לבוא תחת ידיך וחבירך חסירן,

ומותר להתאוות ליטול בתו לאשה, להתאוות להידמות לחביריך במראה

הפרט השני שדהו ועבדו ואמתו – אולא-גרש מהפך פשטא, כעין יצא מענינו לדון כענינו יצא להקל ולא להחמיר, הלכה אסור להתאוות \ לחמוד דבר מסוים השייך לרעך, הוציא מכך שמותר להתאוות להשתדכות עמו, להידמות לו במראה, בתורה, ולתורה בכלל.

... וכל אשר לרעך – טפחא מרכא סלוק – חזר וכלל לומר שלא יחמד כל השייך לרעך דווקא, ובוזה מיעט דברים כמו תורה וחתן וכד'

לימוד מוסר שעבירה מתחילה במחשבה, גסות רוח בחמדת השייך לאחר ועלולה להביא עד למינות וע"ז הדיבר הראשון והשני

אופן לימוד שני בכלל ופרט וכלל ב- פסיקתא זוטריתא (לקח טוב) שמות פרק כ למד כלל ופרט וכלל באופן הבא:

(יד) לא תחמוד בית רעך. ... [לא תחמוד בית רעך. כלל, ועבדו ואמתו ושורו ונחמלו פרט, אין בכלל אלא מה שבפרט, ת"ל]

וכל אשר לרעך: חזר וכלל לרבות כעין הפרט, מה הפרט מפורש דבר שהוא קונה ומקנה, אף כל שהוא קונה ומקנה, ואם

תאמר מה הפרט מפורש מטלטלין, אף כל מטלטלין, ת"ל במשנה תורה שדהו (שם), ריבה אפי' שאינן מטלטלין: תנאי הפרטים

דבר שהוא קונה ומקנה, מטלטלין, ושאינן מטלטלין.

שמות יתרו כ"ג:

ולא תעלה במעלת על-מזבחי

אשר לא-תנלה ערותך עליו:

ולא-תעלה במעלת על-מזבחי אתנח אשר – תביר לא-תנלה ערותך – מרכא טפחא עליו: סלוק

ולא-תעלה במעלת... ע"פ כלי יקר לא תעלה במעלות דווקא במזבחי, במקום ענוה יתירה שהקרבן מכפר על האדם וכאילו הוא עצמו

מוקרב. אבל במקום הדורש גאווה כגון כסא שלמה ובעזרות ולאולם אתה עולה במעלות

אשר – תביר בתפקיד של לא ממש גילוי ערוה, או שיצמם – ימעט בגודל פסיעותיו כפי' רש"י שאינו גלוי ערוה ממש שהרי כתיב ועשה

להם מכןסי בד מ"מ הרחבת הפסיעות קרוב לגלוי ערוה

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמתית – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ז
תמצית ההשקפה: אתנח, סלוק = סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך; רבוי; דוגא – מצרף; תביר – מחלק; ממעט, לא ממש; טפחא – טרקה – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – יתור לרבות, מכל מקום; דוגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שיהי לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסקו – סודר שנהלק, השלם החלק נדרשים; ורקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשוט, 1; זקף-קטן 2; זקף-גדול 3; רביעי 4; ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישית: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – (מלמד) דרוש בפסוק ככעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל, תלויש-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק ששור, מוציה; תלויש-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו ששור, מוציה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנישא אחר בהלכה;

הפסוק הבא מובא כהקדמה לפסוק שמות יתרו יט, ט

שמות ג' יח: ושמעו לקולך

ובאת אתה וזקני ישראל אל-מלך מצרים ואמרתם אליו ה' אלהי העבריים נקרה עלינו ועתה נלכה-נא הרהר שלשת ימים במדבר ונבחה לה אלהינו:

זה הפסוק הוא יסוד לעיקר השביעי שנוסח ע"פ רמב"ם ספר המדע הלכות יסודי תורה פ"ז "אני מאמין באמונה שלמה כי נבואת משה רבינו הייתה אמיתית ושהוא היה אב לנביאים (ועוד גי' ולחכמים) לקודמים לפניו ולבאים אחריו. ויש להסבירו במעגלי הסבר הולכים ומתרחבים כדי לבנות את ההסבר נדבך על נדבך.

בפסוק זה עשרים ושש מלים ועשרים ושש טעמים כולל מקף, ללא געיות. מספר זה מרמז למקור הנבואה משם הוי' **וְשָׁמְעוּ לְקוֹלְךָ** – טפחא אתנח, תבנית טעמים של שמע ישראל, עיקר האמונה הראשון והשני הבורא אחד ויחיד (עיקר היהוד), מרמז לעיקר מעיקרי האמונה

ובאת אתה וזקני ישראל אל-מלך מצרים ואמרתם אליו ה' אלהי העבריים נקרה עלינו ועתה נלכה-נא הרהר שלשת ימים במדבר ונבחה לה אלהינו:

תבנית טעמים **וְזָקְנֵי יִשְׂרָאֵל** קדמא ואולא ... **נְלַכְהָ-נְא הַרְהַר שְׁלֹשֶׁת יָמִים** - גרשיים מהפך פשטא כעין קל וחומר עם דיו, היינו ידיעה על הנלמד,

רמב"ן שמות גב, בסנה) שמתחלה נראה אליו מיכאל ושם כבוד השכינה, והוא לא ראה הכבוד, כי לא הכין דעתו לנבואה, וכאשר כיון לבו וסר לראות, נתגלה אליו מראה השכינה, ... לא הגיע עדין למעלתו הגדולה בנבואה, כי בהר סיני נגש אל הערפל אשר שם האלהים (שמ' כ, כא); וכן ענין הסתרת הפנים, שעדין לא עלה למה שנאמר בו "ותמונת ה' יביט"

והדיו – כשם שמשה בתחילת נבואתו היה כעין מקרה בלי הכנה, כך כל הנביאים הבאים מכה נבואתו, בתחילה כעין במקרה גם שהכינו עצמם, ואח"כ מתפתחים, לכן אין הנלמד עולה על המלמד.

והדברים מחזקים ע"י תבניות הטעמים הבאות: (א) רביעי ... זקף-קטן ... רביעי ... זקף-קטן בין שני קיסרים – עוצמה אדירה של הנבואה (ב) פעמיים רביעי ... זקף-קטן בין שני קיסרים – כעין סתום שלא בא לסתום אלא לפרש כיצד נביא מתחיל לנבא (ג) פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים – כעין היקש, בנין אב, דבר החוזר וקורה כדוגמא להתחלת נביאות אצל שמואל, שאול, וכן חיזוק האמונה בנבואת אהרן שקדמה לנבואת משה במצרים, משה אלהים לאהרן

ובאת – פור, אולי כאן מייבא העקרון של עיקר מעיקרי האמונה, לומד מעיקר הראשון והשני (עיקר הבורא והיחוד) אל העיקר השביעי **אתה – תרסא**, בתפקיד בעל בחינה נעלה כעין במחיצה לעצמו, ובתפקיד שורש ומקור, משה כאב לנביאים ולחכמים **וְזָקְנֵי יִשְׂרָאֵל** – קדמא ואולא, קדמא במובן שמשה אב בנבואה לבאים לפניו, ואולא - שמשה אב בנבואה לבאים אחריו

שמות יתרו יט, ט: ויאמר ה' אל-משה הנה אנכי פא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך ונגם-בך יאמינו לעולם ויגד משה את-דברי העם אל-ה':

הנה אנכי פא אליך בעב הענן ... בעבור ישמע העם

תבנית הטעמים קדמא ואולא ... גרשיים מהפך פשטא, כעין דרשה במידת קל וחומר עם דיו, ע"פ רש"י דיו לנידון שיאמינו העם בנביאים הבאים אחרי משה, להיות כהבא מן הדין היא האמונה במשה אבי הנביאים ע"פ ציטוט **ראב"ע** בדברי **רמב"ן** דיו לנידון הוא העם ... וזהו שאמרו אליו היום הזה **ראינו כי ידבר אלהים את האדם וחי (דברים תכא)**, כי לא היו מאמינים כן מתחלה. וזה טעם **בעבור ישמע העם בדברי עמך**, עשרת הדברים, להיות כהבא מן הדין הוא משה **ונגם-בך יאמינו**, שאתה נביאי, כי מעתה יתאמת אצלם ענין הנבואה.

ע"פ **רמב"ן** דיו לנידון הוא העם להיות עצמם נביאים בדברי ה' כי ה' דבר עמם ישירות ולא שיאמינו מפי אחרים, כהבא מן הדין הוא משה שה' דיבר עמו ישירות ולא צריך להאמין לאחרים, **רמב"ן** ע"פ **מכילתא ונגם-בך יאמינו לעולם**, **ונגם-בך** – המלה בלשון יחיד, טעם **ונגם-בך** – טפחא, מרבה ללא הגבלה ואלו הנביאים העתידים לעמוד אחריו. **יאמינו** – מונח, רבוי - התרבות נבואת משה והנביאים העתידים מעל נבואת העם בדרגת עב הענן, **לעולם** – אתנח, הגבלה היות והיה לכולם גלוי נביאי אזי ולכן כל אחד מישראל יכחיש וידחה נביאי שקר

רמב"ן ... והנכון בעיני שאמר, אני בא אליך **בעב הענן**, שתגש אתה אל הערפל כעבור ישמע העם דברי, **ניהיו הם עצמם נביאים בדברי**, לא שיאמינו מפי אחרים, כמו שנאמר **באמור ה' אלי הקהל לי את העם ואשמיעם את דברי למען ילמדו ליראה אותי כל הימים (דברים ז')**, וגם כך יאמינו לנצח בכל הדורות, ואם יקום בקרבם נביא או חולם חלום כנגד דברך יכחישוהו מיד, שכבר ראו בעיניהם ושמעו באזניהם שהגעת למעלה העליונה בנבואה, יתברר להם ממך מה שכתוב **(במדבר יב ו-ח) אם יהיה נביאכם ה' במראה אליו אתודע בחלום אדבר בו**, לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא אל פה אדבר בו, ולכך אמר כעבור ישמע העם בדברי עמך, כי ישמע דברי מתוך האש וידעו שאינו ה' מדבר עמך ויאמינו בדברי ה' וגם כך לעולם. וכן מה שאמרו היום הזה **ראינו כי ידבר אלהים את האדם וחי (דברים תכא)**, לומר הנה נתקיים הדבר אצלינו בראיית עינינו כאשר היה חפץ אלהים, ומעתה קרב אתה שידענו כך שהגעת למעלה הגדולה ושמע כל אשר אמר ה' אלהינו ושמענו מפיך ועשינו, שכבר נאמנה נבואתך כי היא העליונה על כל הנביאים: ובמכילתא (כאן) ראיתי כעבור ישמע העם בדברי עמך, מלמד שאמר הקב"ה למשה, הרי אני קורא לך מראש הדר ואתה עולה, שנאמר **(להלן פסוק ב) ויקרא ה' למשה, וגם כך יאמינו לעולם**, גם כך גם בנביאים העתידים לעמוד אחריו. מטין דבריהם לדעת ר"א (ראב"ע):

וההסבר ע"פ פי' **אור החיים ותורה שלמה**, יהיה כי הקב"ה רצה במתן תורה להתגלות לבני ישראל בדרגה נבואית שבה בני ישראל יוכלו לעמוד ודיו לבא מן הדין, כאן משה רבנו להיות כנידון, כאן בני ישראל, וגם הוא יהיה במתן תורה בדרגה הנבואית של בני ישראל והוא עב הענן ולא בדרגה הנבואית הגבוהה ממנה והיא אספקלריה המאירה שהיא דרגת נבואתו הרגילה של משה רבנו.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ז
תמצית ההשערות: אתחן, סלוק – סוף-פסוק – מגביל: מונח – רבוי: מהפך פשטא – מוציא מפשט: מרכא = מאריך; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרקה – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף-רב מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסק ו – סודר שנוחלק, השלם החלק נדרשים; ורקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשוט, 1: זקף-קטן; 2: זקף-גדול; 3: רביעי – 4: ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישית: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – (מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל, תלוישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שיעור, מוחיזה; תלוישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מוחיזה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידיהם לפי ההשערות.

1.3 שמות יתרו יח,א

שמות יתרו יח,ו:

וַיֹּאמֶר אֶל-מֹשֶׁה אֲנִי חֲתָנְךָ יִתְרוֹ בְּאֵל אֱלֹהֶיךָ

וְאֶשְׁתָּךְ וַשְׁנֵי בָנֶיךָ עִמָּה:

בדרך משה עם משפחתו למצרים, אמר לו אהרן **מכילתא דרבי ישמעאל יתרו - מסכתא דעמלק פרשה א ... א"ל על הראשונים** אנו מצטטרים (בני ישראל שבשעבוד) ועכשיו נצטער גם באלו. באותה שעה אמר לצפורה, לכי לבית אביך. ובאותה שעה הלכה לבית אביה ונטלה שני בניה, לכך נאמר אחר שלוחיה. היינו גרשה.

... **וְאֶשְׁתָּךְ** קדמא זקף-קטן במילה אחת, כעין מוקדם והוא מאוחר בענין, אפשר מרמז לכך שמשה גרש אשתו בדרך למצרים, יתרו השיבה, אבל משה מדעתו פרש מן האשה אחרי מתן תורה כדי להיות תמיד מוכן לדבר ה' והסכים ה' עמו, ולכן כנראה כבר לא החזירה. רוצה לומר אשתך בעבר אבל כדי לא לביישה שמשה לא החזירה הזכירה בלשון אשתך. וזהו גירוש מוקדם שנמצא נכון אח"כ.

שמות יתרו יח,ט:

וַיַּחַד יִתְרוֹ עַל כָּל-הַטּוֹבָה אֲשֶׁר-עָשָׂה ה' לְיִשְׂרָאֵל

אֲשֶׁר הֶצִּילוּ מִיַּד מִצְרָיִם:

וַיַּחַד יִתְרוֹ - מונח זקף-קטן - רשי"י פשט וישמח, מדרש אגדה נעשה בשרו חידודין - מיצר,

עַל - יתיב - אכן כך הדבר, לא פחות ולא יותר, והדבר הינו **כָּל-הַטּוֹבָה** - מקף זקף-קטן, מקף בתפקיד ענין בעל מספר מצבים, (א) אמר

הרב דב גרינצייג נ"י שמחה בהכרה שכל הנעשה הוא על רצון ה', וזה התעוררות דלתא

מיצר במובן של יראה עילאה, משהגיע להכרה הנ"ל עומד ביראה עילאה, יראת הרוממות בפני ה'

(ב) זקף-קטן מרמז על שני מיני מצבים: (א) מצבי - טעמי מן, (ב) מצבי - טעמי באר, **מכילתא דרבי ישמעאל יתרו - מסכתא דעמלק**

פרשה א ... וַיַּחַד יִתְרוֹ עַל כָּל-הַטּוֹבָה וגו'. ר' יהושע אומר: בטובת המן הכתוב מדבר, אמרו לו: המן הזה שנתן לנו המקום, אנו טועמין בו טעם הפת, טעם בשר, טעם דגים טעם חגבים, טעם כל המטעמים שבעולם, שנאמר טובה, הטובה, כל הטובה, על כל הטובה. ר' אלעזר המודעי אומר: בטובת הבאר הכתוב מדבר; אמרו לו: הבאר הזה שנתן לנו המקום, אנו טועמין בו טעם יין ישן, טעם יין חדש, טעם חלב, טעם דבש, טעם כל המתקים שבעולם, שנאמר טובה, הטובה, על כל הטובה.

וַיַּחַד יִתְרוֹ עַל כָּל-הַטּוֹבָה - ... זקף-קטן ... זקף-קטן, בתפקיד דבר החוזר וקורה. (א) **מכילתא דרבי ישמעאל יתרו - מסכתא**

דעמלק פרשה א ר' אליעזר אומר: בטובת ארץ ישראל הכתוב מדבר, אמרו לו: עתיד המקום ליתן לנו שש מדות טובות, ארץ ישראל, והעולם הבא, ומלכות בית דוד, ועולם חדש, וכהונה ולויה. לכך נאמר: טובה, הטובה, על כל הטובה. [מיד פתח ואמר: ברוך ה'].

(ב) **בבלי שבת לא** ... והיינו דכתיב (מלכים א' ח) ביום השמיני שלח את העם ויכרכו את המלך וילכו לאהליהם שמחים וטובי לב על

כל הטובה אשר עשה ה' לדוד עבדו ולישראל עמו:

שמות יתרו יח,יב: וַיִּקַּח יִתְרוֹ חֲתָן מֹשֶׁה עִלָּה וּזְבָחִים לֵאלֹהִים

וַיָּבֵא אֶתְרוֹ וְכָל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל לֶאֱכֹל-לֶחֶם עִם-חֲתָן מֹשֶׁה לְפָנֵי הָאֱלֹהִים:

וַיִּקַּח יִתְרוֹ - גרשיים קדמא, מרכא תביר מרכא טפחא

שמות יתרו יח,יג: וַיְהִי מִמְּחֻרַת וַיָּשָׁב מֹשֶׁה לְשֹׁפֵט אֶת-הָעָם

וַיַּעֲמֵד הָעָם עַל-מֹשֶׁה מִן-הַבֶּקֶר עַד-הָעֶרֶב:

התוכן ויהי מִמְּחֻרַת הינו תיאור המוטעם בתבנית טעמים (סלוק) פשטא זקף-קטן, והכתוב אחריו הינו והפעולה וַיָּשָׁב מֹשֶׁה לְשֹׁפֵט אֶת-

הָעָם, זאת תבנית לדרישה של אלפניו ולאחריו

● טט – (ח,יג) רשי"י מוציא יום הכפורים היה, כך שנינו ב-ספרי, ... למחרת רדתו מן ההר וגו'. בלימוד אלפניו יודיענו שהנאמר ב-(ח,יב)

וַיִּקַּח יִתְרוֹ - גרשיים קדמא, ארע כנראה אותו יום, וגרשיים קדמא יאמר שאין מוקדם ומאוחר בשני ענינים שונים אפילו סמוכים באותו מקום. כי קדמא ואולא באחד מתפקידיהם מייצגים סדר של מוקדם ומאוחר, אבל כאשר הסדר ביניהם מתחלף משמע שפעולת האמורה להיות מוקדמת נדחקה מפני הפעולה המאוחרת שהקדימה בהתבצעותה.

שמות יתרו יח,יט: עֲתָה שָׁמַע בְּקֹלִי אֵינְעֲזֶךָ וַיְהִי אֱלֹהִים עִמָּךְ

וַיְהִי אֶתְךָ לְעָם מוֹלֵד הָאֱלֹהִים וְהִבֵּאתָ אֶתְךָ אֶת-הַדְּבָרִים אֶל-הָאֱלֹהִים:

וַיְהִי אֶתְךָ לְעָם – דרגא מונח רביעי, בהצעת יתרו, משה מהווה פרט מרכזי, בלשון הזוהר צד האמת עמוד האמצעי, וכדוגמתו כל דיני ישראל מול הא-לקים, שם המשלב הוי' אדנות (חסד בגבורת הדין של בי"ד של מעלה), עליהם לודן דין אמת כמו בבית דין של מעלה.

וַיְהִי אֶתְךָ לְעָם – דרגא מונח רביעי, תיקון חטא אדם הראשון, דיין הדין דין אמת נעשה שותף לקב"ה בבריאה, מוציא השכינה מגלותה.

תיקוני זוהר נספח (מעמ' קלט) דף קמג עמוד א

... ולעילא לית משוא פנים בין זכאה לחייבא וכן צריך להשוות לתתא גבי דינא זכאה עם חייבא **מסטרטא דאמת עמודא דאמצעותא** ולא יחא דינא רשאי למעבד משוא פנים לחד מינייהו בדינא דבדינא דלעילא אתמר לא ישא פנים ולא יקח שחד וני ליה לדינא לתתא **דאשתי מדינא דלעילא דאכחיש עובדא דבראשית ולא יימא דא מהימנא מדא דכמה דאיהו לתתא שופטים ושופטים תתן לך בכל שעריך לדינא גופין הכי אית לעילא שופטים ושופטים לדינא נשמתא ולא יוקיר לדא יתיר מדא אלא תרוייהו בהשוואה בדינא ואינן צריכין למשמע קדם דינא ולא ימללון עד דשאל לון דינא ויהיב לון רשו למללא ויהון קדמיה בדחילו בגין דשכינתא שרייא עליהו ומאן דתבע קשוט כאלו מקיים על עלמא דיין אמת וכל שכן מאן דדן דין אמת כאלו מקיים אמת מארץ תצמח ווי ליה למאן דאוקים שקרא ואפיל אמת דגרים ותשלך אמת ארצה ומאן גרים דא דינא דלא דן דין אמת ובוודאי דיין דדן דין אמת כאלו הוא אפיק לשכינתא ולישראל מגלותא ואוקים לון מארעא:**

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ז
תמצית ההשערות: אתחן, סליק = סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרקה – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שיהיה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף-רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסק ו – סדור שנוקל, השלם התחלק נדרשים; וריקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביעי – 4; ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישית: (קדמא – סדר קדימות; אולא – גרש – גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא אולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל, תלושא-קטנה = תראא – דרוש בפסוק שיעור, מוּצֵה; תלושא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מוּצֵה; פור – דרוש מהפסוק ריעון לנושא אחר בהלכה;

התשע"ד. לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידיהם לפי ההשערות.

1.4 שמות יתרו יח,א

**שמות יתרו יח,יט: עֲתָה שָׁמַע בְּקוֹלִי אֵינְצֶנְךָ וַיְהִי אֱלֹהִים עִמָּךְ
הִנֵּה אֲתָה לְעַם מִוֵּל הָאֱלֹהִים וְהִבֵּאתָ אֶתְּךָ אֶת-הַדְּבָרִים אֲלֵ-הָאֱלֹהִים:**

רש"י (יט) אֵינְצֶנְךָ וַיְהִי אֱלֹהִים עִמָּךְ - בעצה; אמר לו: צא הִפְלַךְ בַּגְּבוּרָה (ראה מכיל' יתרו עמלק ב.). הִנֵּה אֲתָה לְעַם מִוֵּל

הָאֱלֹהִים - שליח ומליץ בינותם למקום, ושואל משפטם מאתו. אֶת-הַדְּבָרִים - דברי ריבותם.

עֲתָה שָׁמַע בְּקוֹלִי - גרשיים מהפך פשטא, כעין תבנית יצא להקל ולא להחמיר, וזה מרמז לפרש"י צא הִפְלַךְ בַּגְּבוּרָה (ראה מכיל' יתרו

עמלק ב.). כדי (שמ' יתרו יח,כב) **וְהִקַּל מִעֲלֶיךָ וַנְּשָׂאוּ אֲתָךְ:**

אֵינְצֶנְךָ - מונח זקף-קטן במלה אחת, כעין ריבה וריבה את הכל, יתרו נותן עצה בענין חלוקת השפיטה בין דרגות שופטים, ע"פ פי' רלב"ג

(יח – יט) עצה זאת מועילה למנוע לאות מן העם המצפים למשפט, עצה זאת מועילה למנוע לאות ממש, ועצה זאת מאפשרת למשה

התעלות בנבואה והדבקות ב-השם יתעלה, (יט) **עתה שמע בקולי**, ואתן לך עצה בדרך שיהיה **אלהים עמך** תמיד, ולא תפריד הדבקות

אשר בינך ובינו מצד רבוי הלאות בדברי ריבות העם: **היה אתה לעם** אצל השם יתעלה; ורצה לומר, שלא תטריד מחשבתך בדבר אחר,

והבאת אתה לפני האלהים את הדברים אשר ישאלוך על דרך הנבואה, ותבואך הנבואה מצד הדבקות שיהיה לך תמיד עם השם

יתעלה.

שמות יתרו יח,כא:

**וְאֲתָה תַחֲזוּה מִכָּל-הָעַם אֲנָשֵׁי-חַיִל וְרָאִי אֱלֹהִים אֲנָשֵׁי אֲמַת שְׁנָאֵי בְּצַע
וְשִׁמַּת עֲלֵהֶם שְׂרֵי אֲלָפִים שְׂרֵי מֵאוֹת שְׂרֵי חֲמִשִּׁים וְשְׂרֵי עֶשְׂרֹת:**

וְאֲתָה תַחֲזוּה מִכָּל-הָעַם - מונח מונח תלשא, כעין שלושה טעמי תלשא, נברר תפקידי תלשא שכאן.

(א) בנוגע למשה רבנו כפי **רש"י וְאֲתָה תַחֲזוּה, ברוה"ק שעליך:** ולכן רומז טעם תלשא במלים **מִכָּל-הָעַם** בלימוד אלפניו, בתפקיד

מחיצה של בעל בחינה נעלה מהאחרים, מובחר, בנבואה, בחכות שונות להבחין במהות הפנימית של הנבחרים.

וכך פי' **רבינו בחיי וְאֲתָה תַחֲזוּה**. היה ראוי לומר ואתה תבחר כמו שאמר במעשה ויבחר משה אנשי חיל, אבל לפי שהאדם יראה

לענינים והי' יראה ללבב על כן הוצרך לומר לשון תחזה שהוא **לשון נבואה מלשון מחזה וחזון**, והכוונה שיצטרך לנבואה בבחירה

הזאת. או יאמר **וְאֲתָה תַחֲזוּה** בהכרת פנים מכת חכמת הפרצוף שהיה משה יודע ובקי בה בהיותו שלם שבשלמים גדול שכנביאים

וחכם הרוזים ולכן הזהירו במלת ואתה כלומר ואתה בעצמך ולא על ידי צווי:

(ב) בנוגע לנבחרים לשופטים כפי **רמב"ן** אמר שיחזה אנשים ראויים להנהיג העם הגדול במשפטים, וטעמו המובחר מכל ישראל, והם

שיש בהם כל המדות הללו, כי כיון שאמר מכל ישראל, אמר שהיו **המובחרים** מכלם, בידוע כי הטובים שבישראל כל מדות טובות

בהם

(ג) בנוגע לקשר בין משה ובין הנבחרים, תוצאת הבחירה היא שכאילו משה רבנו הוא השופט כפי **אור החיים וְאֲתָה תַחֲזוּה**, פירוש לא

שהעם ימנו עליהם, אלא **הוא יחזה**, עוד רמז כי לצד זה יחשב כאלו הוא השופט כיון שהם שלוחיו ויטול חלק במצוה:

וְרָאִי אֱלֹהִים אֲנָשֵׁי אֲמַת - דרגא תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא הדיינים, שעל כל אחד מהם חלה אותה הלכה.

שבכל הדרגות הדיינים יהיו בעלי כל התכונות המנויות. יתרו חשב שצריך להקל בדרגות הנמוכות, אבל משה מצא בעלי כל התכונות לכל

הדרגות. כפי **אור החיים** שחש יתרו שלא ימצא שיעור המספיק מבחינה הגדולה, והיה מסתפק במדרגה קטנה כנזכר: והנה **פשיטא**

שאם ימצא ממין המשובח שבכולן לכל המנויים מה טוב ומה נעים, ולזה כשביקש משה בישראל, מצא ממין המשובח אנשי חיל

שיעור שיספיק לכולם, וכו'

אֲנָשֵׁי-חַיִל וְרָאִי אֱלֹהִים - אולא-גרש ... תביר כעין יצא להקל ולהחמיר. לשרי האלפים תכונות מלאות, לשרי המאה

וכך פי' **אור החיים - אנשי חיל וגו'**, אמר ארבע הדרגות כנגד ארבעה מינויים המוזכרות בדבריו,

כנגד שרי אלפים אמר **אֲנָשֵׁי-חַיִל**, תיבת חיל תגיד עוצם השלמת האושר והמדות והגבורה וכללות השלימות וכו'

וכנגד שרי המאות אמר **וְרָאִי אֱלֹהִים**, וכו' יראת העונש, כי יש לך לדעת כי הירא בבחינת שם הוי"ה לצד שיהיה בדעתו כי ה' רחום

וחנון, לפעמים יחטא ויסמוך על רחמיו כי יאריך אפו וכדומה, אבל יראת העונש תרעיד המשכיל, וכמו שתמצא שכל גדולי עולם

יראים מדקדוקי המשפט הגם כי יודעים שמעשיהם ישרים ונכונים, וכו' בגדר יראה מדקדוקי המשפט באין רחמים, ובחינה זו ישנה גם

כן בשרי האלפים אלא שנוסף בהם פרטים אחרים שאין צורך להם בשר המאה,

וכנגד שרי חמשים, אמר **אֲנָשֵׁי אֲמַת**, שיספיק לגדר זה, הגם שלא השיגו לבחינה זו של יראת עוצם הדין אלא שיהיו אנשי אמת

שישתדלו על העמדת האמת לבל תהיה נעדרת,

וכנגד שרי עשרות אמר **שְׁנָאֵי בְּצַע** די להם גדר זה, וכו'

וכל מדות הג' ישנם ב-**אֲנָשֵׁי-חַיִל**,

וכל מדות הג' ישנם ב-**וְרָאִי אֱלֹהִים**, ומדת **שְׁנָאֵי בְּצַע** ישנה ב-**אֲנָשֵׁי אֲמַת**, והם זו למעלה מזו, ולזה לא אמר ויראי וגו' ו **אֲנָשֵׁי**

אֲמַת שְׁנָאֵי בְּצַע, אם כולם יתקבצו יחד באדם אחד היה צריך לומר וא"ו בכל אחת, או לפחות בחלוקה האחרונה, אלא ודאי כמו

שכתבתי, שאין צורך לזה בכל הפרטים, והנה פשיטא שאם ימצא ממין המשובח שבכולן לכל המנויים מה טוב ומה נעים, ולזה

כשביקש משה בישראל, מצא ממין המשובח אנשי חיל שיעור שיספיק לכולם, וכו'

אלא ודאי כדברינו שלא הזכיר יתרו שאר הפרטים, אלא לצד שחש יתרו שלא ימצא שיעור המספיק מבחינה הגדולה, והיה מסתפק

במדרגה קטנה כנזכר:

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ז
המצוות ההשעיות: אתנח, סלוק = סוף-פסוק – מגביל, מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך; רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרקה – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף-רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסק ו – סודר שנוחלק, השלם החלק נדרשים; ורקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביעי – 4; ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישית: קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואולא – (מלמד) דרוש בפסוק בכענין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל, תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה; פור – דרוש מהפסוק ריעון לנושא אחר בהלכה;

שמות יתרו יח,כב, כו

[כב] וְשַׁפְטוּ אֶת-הָעָם בְּכָל-עֵת וְהָיָה כָּל-הַדָּבָר הַגָּדֹל יָבִיאוּ אֵלַיְךָ וְכָל-הַדָּבָר הַקָּטָן יִשְׁפָּטוּ-הֶם וְהָקֵל מֵעֲלֶיךָ וְנִשְׁאוּ אִתָּךְ:

[כו] וְשַׁפְטוּ אֶת-הָעָם בְּכָל-עֵת אֶת-הַדָּבָר הַקָּשֶׁה וְיָבִיאוּ אֶל-מֹשֶׁה וְכָל-הַדָּבָר הַקָּטָן יִשְׁפָּטוּ הֵם: [כז] ו

[כב] וְשַׁפְטוּ אֶת-הָעָם בְּכָל-עֵת – מונח זרקא סגול, מוסיף ו/או גורע דבר חלקי או מלא מענין הנושא, ע"פ **בבלי סנהדרין לד,ב** כאן גורע מ- "בכל עת" כי אין המשפט בכל עת אלא החילתו ביום חול בשעות האור בלבד וסימונו לרבנן בלילה, לרבי מאיר רק ביום. אלא שלרבי מאיר יש קולא שהיא גם לרבנן שדנים בממונות ונפשות גם ביום המעונן ולא כמו בנגעים (שמהם ר"מ מקיש לריבים) שאין רואים אותם ביום המעונן.
וְהָיָה כָּל-הַדָּבָר הַגָּדֹל יָבִיאוּ אֵלַיְךָ - גרשיים מהפך פשטא מונח זקף-קטן, כעין יצא מענינו לדון בדבר אחר כענינו יצא להקל ולא להחמיר. לר"מ שדנים בממונות ונפשות גם ביום המעונן.
שפטו הראשון משמעו דברים שבאמירה בממונות אתה חייב, אתה זכאי, בנגעים אתה טהור, אתה טמא. שפטו השני בעונשי הגוף מלקות ומיתות.

שמות יתרו יט,י:

[י] וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה לֵךְ אֶל-הָעָם וְקַדְשֵׁתָם הַיּוֹם וּמָחָר וּכְבַסוּ שְׂמֹלֹתָם:
[יא] וְהָיוּ נֹכְחִים לַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי כִּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי יִהְיֶה ה' לְעִינֵי כָל-הָעָם עַל-הַר סִינַי:
רש"י (י) וְקַדְשֵׁתָם - וזמנתם, שיכינו עצמם היום ומחר. (יא) והיו נכונים - מאשה. ליום השלישי - שהוא ששה בחדש. ובחמשי בנה משה את המזבח תחת ההר, ושמים עשרה מצבה, כל עניין האמור בפרשת 'ואלה המשפטים' (ראה שם' כד, ו' ואי'), ואין מוקדם ומאוחר בתורה וגו'.
[י] וַיֹּאמֶר – קדמא, בתפקיד מקדים לרמז על דברים הכתובים במקום אחריו, כי זה כתוב בפרשת יתרו ופירוטו כפירש רש"י כל עניין האמור בפרשת 'ואלה המשפטים'

מכילתא - רבי יוסי ברבי יהודה אומר בו ביום נעשו כל המעשים. **וּכְבַסוּ שְׂמֹלֹתָם** ומנין שיטענו טבילה.
הריני דן ומה אם במקום שאין טעונין כבוס בגדים טעונין טבילה כאן שהוא טעון כבוס בגדים אינו דין שיהא טעון טבילה. (מידת ק"ו)
אין כבוס בגדים בתורה שאינו טעון טבילה - היינו טבילת הגוף

וְקַדְשֵׁתָם הַיּוֹם – מרכא טפחא, יתור לרבות קדושה ע"י ההגבלה המרומזת בטעם אתנח במלת **וּמָחָר**, שלא יגשו לאשה ואל כל טומאה, כפי **רמב"ן** ... ומה טעם הַיּוֹם וּמָחָר ואין צריך לרחוץ אלא פעם אחת. והנכון שיהיו קדושים, שלא יגשו אל אשה ואל כל טומאה.

שמות יתרו יט,יח - כ:

[יח] וְהָרַחֵם עֵשֶׂן כְּלוֹ מִפְּנֵי אֲשֶׁר יָרַד עָלָיו ה' בְּאֵשׁ וַיַּעַל עֲשָׂנוּ כַּעֲשֵׂן הַכַּבֵּשׂוֹ וַיַּחֲדָד כָּל-הָהָר מְאֹד:
[יט] וַיְהִי קוֹל הַשֹּׁפָר הוֹלֵךְ וְחוֹק מְאֹד מֹשֶׁה יִדְבֹר וְהָאֱלֹהִים יַעֲנֶנּוּ בְּקוֹל:
[כ] וַיִּירָד ה' עַל-הָרַחֵם עֵשֶׂן אֶל-רֹאשׁ הָהָר וַיִּקְרָא ה' לְמֹשֶׁה אֶל-רֹאשׁ הָהָר וַיַּעַל מֹשֶׁה:

[יח] וְהָרַחֵם עֵשֶׂן כְּלוֹ מִפְּנֵי אֲשֶׁר יָרַד עָלָיו ה' בְּאֵשׁ - אֲשֶׁר – קדמא, קדמה ירדת שם ה' הנכבד ושכן באש ובעקבות כך היה הר סיני עשן כולו.
[יח] וְהָרַחֵם עֵשֶׂן כְּלוֹ מִפְּנֵי אֲשֶׁר יָרַד עָלָיו ה' בְּאֵשׁ - מִפְּנֵי – תלישא-גדולה, ענין של בחינה נעלה ביותר וענין שיעור, חציצה ומחיצה.
מִפְּנֵי – תלישא-גדולה, ענין של בחינה נעלה ביותר היא ירדת השכינה במחיצה לעצמה ופי' **הרמב"ן יט יט** ... אבל ירד השם הנכבד אל ההר ביום השלישי, והוציא משה את העם מן המחנה לקראת הכבוד הנראה להם, ויתיצבו הם בתחתית ההר, ומשה עלה למעלה קרוב לראש ההר ששם הכבוד מחיצה לעצמו ... **יט כ וירד ה' על הר סיני** - אם תשכיל בפרשה תבין כי שמו הגדול ירד על הר סיני ושכן עליו באש, ... **כ יח** ואמת הוא כי השם בשמים וכבודו בהר סיני כי באש ה',
ענין של בחינה נעלה ביותר ושיעור מספר הקולות **מחזור ויטרי סימן תנד** ... זימן בקרבנו. ראש הר סיני. תבינו בשתק. ורגליו על הר סיני: טהורים בלב אחד נתן להם בסיני. יתגדל הר חורב ויתקדש סיני: כח עז ותעצמות הראם בסיני. לסבול אש באש. מורשה סיני: מאמר קול ראשון השמיע בסיני. נחלק לשבעה קולות ולשבעים בסיני: סובב לארבע פיאות ומתפוצץ בסיני:

שיעור כ"ב אלפים של מרכבות מלאכים הנלמד מהפסוקים

במדבר בהעלתך ילו: ובנחה יאמר שובבה ה' רבבות אלפי ישראל: פ
תהלים סח,ח: רכב אל'הים רפתים אלפי שנאן אדני' כם סיני בקדש:

(יט,ח) ... **מִפְּנֵי** – תלישא-גדולה, ענין של בחינה נעלה ביותר חציצה ומחיצה של אש לענין הדבור של ה' אל משה.
(ט,כ) ... **וַיִּקְרָא ה' לְמֹשֶׁה אֶל-רֹאשׁ הָהָר** וגו' **וַיִּקְרָא** – קדמא, קדמה קריאה לדיבור, והגענו לכך בזכות **אור החיים ויקרא א,א** ... ואמרו שם בתורת כהנים (טט – ספרא להלן) מה לצד השווה של סנה וסיני שהיו באש וכו' ... הרי באותה הנבואה היה אש, ונשתנית נבואה זו ונבואת סנה מנבואת אוהל מועד, שלא היה בו אש, וגו'

ספרא ויקרא - דבורא דנבנה פרשה א (ה) אי מה הצד השווה שבהן (סנה וסיני) שהן דבור ובאש ומפי קדש למשה והקדים בהן קריאה לדבור אף כל שהוא דבור ובאש ומפי קדש למשה נקדים קריאה לדיבור, יצא דבור אהל מועד שאינו באש ת"ל ויקרא וידבר הקדים קריאה לדיבור.

[כ] וַיִּירָד ה' עַל-הָרַחֵם עֵשֶׂן – דרגא תביר מרכא טפחא, בשם רבי אברהם המלאך ה' ירד על הר סיני בצמצום אחר צמצום עד אין קץ

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ז
תמצית ההשקפה: א. תנא, סליק = סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרשא = מאריך; רבוי; דרשא – מצרף; תביר – מחלק; ממעט, לא ממש; טפשא – טרשא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרשא טפשא – יתור לרבות, מכל מקום; דרשא תביר טפשא – קבוצה עם הלכה שיהי לפרטיה; מרשא תביר טפשא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המוטעם, ב"כ מצב אחד נדרש; פסק – סודר שנוחלק, השלם תחלק נדרשים; ורישא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן; 2; זקף-גדול; 3; רביעי; 4; ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישי; קדמא – סדר קדימות; אולא – גרש = גרשי"ב – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל, תלישא-קטנה = תרשא – דרוש בפסוק שיעור, מוחיצה, תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מוחיצה; פור – דרוש מהפסוק ריעון לנושא אחר בהלכה;

1.5 שמות יתרו יחא, – התשע"ה

שמות יתרו יט,יא:

[י] וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה לֵךְ אֶל-הָעָם וְקַדְשֵׁתָם הַיּוֹם וַמָּחָר וּכְבַסְוּ שְׂמֹלֹתָם:
[יא] וְהָיוּ נֹכְחִים לְיָוָם הַשְּׁלִישִׁי כִּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי יִגְדַּר ה' לְעֵינֵי כָל-הָעָם עַל-הָרַר סִינַי:
[סו] וַיֹּאמֶר אֶל-הָעָם הַיּוֹם נֹכְחִים לְשַׁלֵּשֶׁת יָמִים אֶל-תְּנַשּׁוּ אֶל-אִשְׁהָ:

בבלי שבת פ"א משנה. מנין לפולטת שכבת זרע ביום השלישי (שאתה) [מסורת הש"ס: [שהיא]] טמאה - שנאמר (שמות יתרו יט,טו) **הָיוּ נֹכְחִים לְשַׁלֵּשֶׁת יָמִים.** אפשר שיש ללמוד גם מ-(שמות יתרו יט,יא) **וְהָיוּ נֹכְחִים לְיָוָם הַשְּׁלִישִׁי כִּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי**

בבלי שבת פ"א, תנו רבנן: פולטת שכבת זרע ביום השלישי - טהורה, דברי רבי אלעזר בן עזריה. רבי ישמעאל אומר: פעמים שהן ארבע עונות, פעמים שהן חמש עונות, פעמים שהן שש עונות. רבי עקיבא אומר: לעולם חמש. ואם יצאתה מקצת עונה ראשונה - נותנין לה מקצת עונה ששית.

אמרוהו רבנן קמיה דרב פפא, ואמרי לה רב פפא לרבא: בשלמא רבי אלעזר בן עזריה - כרבנן, דאמרי בחמש עביד פרישה. ורבי ישמעאל כרבי יוסי דאמר - בארבע עביד פרישה. אלא רבי עקיבא, כמאן? - לעולם כרבי יוסי, כדאמר רב אדא בר אבהו: משה בהשכמה עלה, ובהשכמה ירד.

כִּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי – מונח לגרמיה מונח רביעי, כעין שם אחד המורכב על שני ענינים. השם כאן ענין של חמש או יותר, דרשה אחת לעונות של 12 שעות ודרשה אחת לימים.

דרשה אחת לענין מתן תורה וממנו לסוגיה לכמה זמן שכבת זרע מסרחת. רמז מסוים נמצא בס"ת 'מ' י' ובר"ת כ' ב' ה' כאילו נאמר ימי כבה, כלומר מספר ימים עד שמשוהו כבה, כאן לא יזריע עוד.

כִּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי פולטת שכבת זרע ביום השלישי - טהורה, דברי רבי אלעזר בן עזריה. לומד כפשט הכתוב.
כִּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי רבי ישמעאל אומר: פעמים שהן ארבע עונות (טעם רביעי), פעמים שהן חמש עונות (טעם מונח רביעי), פעמים שהן שש עונות (טעם מונח רביעי במשמע של יותר מארבע, או בקריאה ללא פסק מונח רביעי).
רבי עקיבא מונה חמש עונות במדויק המרומזות במונח רביעי **כִּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי** ואחרי זה פסקה מהנשים טומאת זרע (טעם פסק), לכולם אחרי זה פסקה מהנשים טומאת זרע (טעם פסק),

כִּיּוֹ דרשה אחרת לענין מדרבנן אם פסקה ראית דם וסת עד סוף יום רביעי למחבר שו"ע, או עד סוף יום חמישי להרמ"א (כעין כבה אור השמש המרומז בשילוב ר"ת וס"ת **כִּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי** ימ"י כב"ה) אז יכולה לספור שבעה נקיים.
החמישה ימים המרומזים בשילוב ר"ת וס"ת **כִּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי** ימ"י כב"ה ותבנית הטעמים מונח רביעי של הכתוב **כִּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי** או רק רביעי עוברים לימן הפסק ומורכבים על מלת **כִּיּוֹ** שהיא עצמה גי' 30 כעין רמז לאחת מהעונות הבינוניות. תפקיד פסק כאן - שם אחד היינו ערך ארבע או חמש ושתי מצוות.
האם התוספות הבא שייך ??? **תוספות שבת פ"ב**, ד"ה וליטבלו בצפרא דשבתא ... והשתא דקפיד אימיה אינה טהורה עד יום רביעי ומיהו מצינן למימר דפריך דילמא קפיד אעונות ואימיה אתרווייהו לחומרא כששימשה בתחילת הלילה ניזיל בתר יומי וכי שימשה בסוף היום ניזיל בתר עונות.

שולחן ערוך יורה דעה הלכות נדה סימן קצו סעיף יא

לא] הפולטת שכבת זרע בימי ספירתה, אם הוא תוך יד לבן ו' עונות לשימוש סותרת אותו יום. לפיכך המשמשת מטתה וראתה אחר כך ופסקה, אינה מתחלת לספור שבעה נקיים עד שיעברו עליה ו' עונות שלימות טו שמא תפלוט; לפיכך אינה מתחלת לספור טז עד יום ה' לשימוש, כגון אם שמשה במוצאי שבת אינה מתחלת לספור עד יום ה', דקיי"ל <ה> אין שכבת זרע מסריח עד שיעברו עליו ששה עונות שלימות יז מעת לעת; ואם שמשה במוצאי שבת ופלוטה ליל ד', קודם עת שימושה במוצאי שבת, עדיין היא עומדת בתוך עונה ששית לשימוש יח וסותרת, הילכך יום ה' יהיה ראשון לספירתה.
(רמ"א) הגה: ותפסוק יום ד' לעת ערב, ויום ה' עולה למניין. ויש שכתבו שיש להמתין עוד יום אחד, דהיינו שלא תתחיל למנות יט עד יום הששי והוא יהיה יום ראשון לספירתה, דחיישינן שמא תשמש ביום הראשון בין השמשות ותסבור שהוא יום, ואפשר שהוא לילה, ואם תתחיל למנות מיום חמישי יהיה תוך ששה עונות לשימוש, על כן יש להוסיף עוד יום אחד דמעשה אי אפשר לבא לידי טעות (ת"ה סימן רמ"ה והאגור בשם ר"י מולין ושו"ד וכ"כ מהר"א ומהר"ק שורש ל"ה), וכן נוהגין בכל מדינות אלו, ואין לשנות. לנן ויש נשים שנהגו להחמיר עוד להמתין עד שבעה ימים (שם בת"ה), <ו> ואין טעם בדבר והמחמיר יחמיר והמיקל נשכר להקדים עצמו למצוה. ויש שכתבו (טו) שעכשיו <ז> אין לחלק בין שמשה עם בעלה כ ללא שמשה, כא וכל אשה שרואה, (טז) <ח> אפילו כתם, כב צריכה להמתין ה' ימים עם יום שראתה בו ותפסוק לעת ערב ותספור ז' נקיים (שם בת"ה בשם א"י ומהר"ק) וכן נוהגין במדינות אלו ואין לשנות (סה"ת וסמ"ג).

שיעורי שבט הלוי, הלכות נדה, סימן קצו סעיף יא א - הפולטת שכבת זרע בימי ספירתה ... סותרת אותו יום, מעיקר הדין אפשר למנות שבעה נקיים מיד שפוסקת לראות אלא שאם תפלוט שכבת זרע תספור אותו היום ובלבד ומשלמת עליו עוד יום ואינה סותרת למפרע, וחששו שזאת תפלוט ולא תדע ולכן תקנו שתספור רק אחר זמן פליטה, וקיי"ל כמ"ד בשבת (פ"ו). שהוא שש עונות שלימות, והביא הרא"ש בשם הראב"ד דשכבת זרע סותרת רק לטהרות אבל לא לבעלה, אבל הרא"ש (נדה פ' בנות כותים) דחה וס"ל דסותרת גם לבעלה. וזמן שש עונות הוא ארבעה ימים כמ"כ המחבר, דיום הראשון אינו שלם וא"כ שש עונות שלימות מעת לעת נגמרו רק אחר התחלת ליל ד', וכש"כ ברא"ש, ואע"ג דספירת לילה אינה ספירה וכבר שלמו שש עונות בבקר, אך בעינין שיהיה כל היום נקי מתחילת הלילה ולכן א"א להתחיל השבעה נקיים רק למחרת שהוא ליל ה'.
ז עד שבעה ימים: כן יש מנהג אצל התימנים, ולמעשה המנהגים שונים, יש ספרדים יוצאי ארץ ספרד שנוהגים ד' ימים כמחבר, והאשכנזים מליטא ופולין והונגריה וכד' נהגו ה' ימים כרמ"א וכמנהגינו, וכן נהגו רוב הספרדים, ובאפריקה כאלז"יר ותוניס נהגים ו' ימים, והתימנים ז"י, ובתקופה מסוימת נהגו כן גדולי אשכנז, והרמב"ם כתב דהמנהג של ז' ימים הוא טעות.

ט - האשה צריכה להיות נקיה מכל הפרשות כדי שתוכל לספור ז' ימים נקיים, ופליטת שכבת זרע מקלקלת הנקיות.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ז
תמצית ההשקפה: אתחנן, סליק = סוף-פסוק – מגביל, מונח – רבוי, מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרקה – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שיהי לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסק ו – סודר שנוחלק, השלם החלק נדרשים; ורקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן 2; זקף-גדול 3; רביעי 4; ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישי: (קראא – סדר קדימות; אולא = גרש"ם – יוצא מהענין; קראא אולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל, תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק ששור, מוציאה, תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו ששור, מוציאה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

שמות יתרו כ"א: וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶת כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לְאַמֵּר:

וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים – מונח זקף-קטן, מונח בתפקיד רבוי דרשות של זקף-קטן בתפקיד של שתיים,

מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי פ"כ וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים מלמד שדברים שנאמרו כאן הן שנאמרו להלן (ע"פ תו"ש ט' דב' ואת') שניהם לענין אחד מה שאי אפשר לו לפה לומר ואי אפשר לה לאוזן לשמוע. כאן הוא אומר **וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶת כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה** ולהלן הוא אומר (**תה' סב"ב**) **אֶתְחַן דְּבָרֵי אֱלֹהִים שְׁמַעְתִּי** ואומר (**דרמ' נב"ט**) **הֲלוֹא קָה דְּבָרֵי פֶאֶשׁ נֶאֱמַר-ה'** מה אש זה נחלק לכמה ניצוצות כך דבר אחד (הוא שרש ה') יוצא לכמה מקראות. ד"א **וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים** אני שנפרע על ידי כך ואני שמשלם שכר על ידי כך. וכן הוא אומר (**דב' ואת' ה, ד**) **פָּנִים | פָּנִים דְּבָרֵי ה' עֲמַכֶּם**. ד"א **וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים** מלמד שהיה אומר להם על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון.

תורה שלמה [ח] ... כדרש חז"ל שכל עשרת הדברות נאמרו בבת אחת, **לְאַמֵּר** בפרט השמנה דברות. [ט] להלן רד"ה מפרש להלן במשנה תורה וזהו כהדרש לקמן (תו"ש רנה) (שרק) זכור ושמור בדבור אחד נאמרו. ושיטה אחרת ב-**משנת ר"א פ"א** דף רכא (שלא רק זכור ושמור בדבור אחד נאמרו ומלמד כי) מדת בשר ודם אינו יכול לדבר שני דברים כאחת, אבל הקב"ה דבר עשרת הדברות שתי פעמים בדבור אחד, מה שאין הפה יכול לדבר ואין האזן יכולה לשמוע, ע"כ. ומכאן נראה שס"ל ששתי פעמים דיבר היינו מ"ש כאן ובמשנה תורה. ובסגנון אחר בתרגום תהלים שם (**תה' סב"ב**): **אורייתא חדא ממליל אלהא (תורה אחת דיבר ה') ותרתין זימנין דגן שמעית מן פום משה ספרא רבה (ופעמיים שמענו מפי משה הסופר הגדול, כנראה הכוונה של שמיעה אחת של עשרת הדברות ביתרו, שמיעה אחת של עשרת הדברות בואתחנן).** וראה בראב"ע ורמב"ן מובא במילואים על דבר השינויים בין שמות לואתחנן, וע"ז דרשו חז"ל ששניהם (עשרת הדברות שבייתרו ושבואתחנן) בדבור אחד נאמרו, **ולמשנת רבי אליעזר** הקב"ה אמר שתי פעמים (ולפי לעיל בדבור אחד), וראה לקמן אות (תו"ש פא) מכת"י מדרש הביאור שדורש (**תה' סב"ב**) **שְׁמַעְתִּי-נְי שְׁמַעְתִּי** על שמות ומשנה תורה. והרמב"ם במו"נ (מורה נבוכים) ח"ב פל"ג מבסס שיטתו בענין עשרת הדברות: וסמכוהו לאמרו (**תה' סב"ב**) **אֶתְחַן דְּבָרֵי אֱלֹהִים שְׁמַעְתִּי-נְי** שמענו (לענ"ד ט"ס כי לפי דברי המו"נ צ"ל **שְׁמַעְתִּי**), ע"כ. ובפרקי דרבי אליעזר פמ"א מנין תורה תרי"א ושתיים דבר ה' (טט) - **שְׁמַעְתִּי-נְי** (שתי דברות) **שְׁמַעְתִּי** (מה) שנאמר **אֶתְחַן דְּבָרֵי אֱלֹהִים שְׁמַעְתִּי-נְי** שמענו ראה בפ' הרד"ל אות פז.

ספר מורה הנבוכים חלק ב פרק לג ... יתבאר לי שבמעמד הר סיני לא היה המגיע למשה מגיע לכל ישראל, אבל הדבור למשה לבדו ע"ה, ... וכתוב בתורה גם כן (**שמ' ית' יט, ט**) **בְּעֵבֶר וְשָׁמַע הָעָם בְּדַבְרֵי יְהוָה**, מורה כי הדבור היה לו והם ישמעו הקול ההוא העצום, לא הבדל הדברים, ועל שמע הקול ההוא העצום אמר (**דב' ואת' ה, ב**) **שְׁמַעְתֶּם אֶת-הַקּוֹל**, ואמר (**דב' ואת' ד, ב**) **קוֹל דְּבָרִים אֲתֶם שְׁמָעִים**, ולא אמר דברים (דברות ברורות) אתם שומעים,

וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים – מונח זקף-קטן, מונח בתפקיד רבוי דרשות של זקף-קטן בתפקיד של שתיים, (סעיפים א – ד ע"פ **תורה שלמה [ט]**)
(א) שהקב"ה דיבר בעת ובעונה אחת (במקביל) **אֶת כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה** את עשרת הדברות של פר' יתרו ואת עשרת הדברות של פר' ואתחנן. ואפשר כי מלת **אֶת** מרבה את האמירה החוזרת המתחילה מפסוק (כב), שבה הקב"ה פירט כל דיבר לעצמו. אפשר כי המדרש שבמלת אנכי נאמרו כל עשרת הדיברות מכוון לכל אחד מהאנכי שבשתי עשרת הדיברות.
(ב) דבר אחר **וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים** אני שנפרע על ידי כך ואני שמשלם שכר על ידי כך. שתי תוצאות למשפט (מלת א-לקים) שכר ועונש.
(ג) **ספר מורה הנבוכים חלק ב פרק לג (תה' סב"ב)** **אֶתְחַן דְּבָרֵי אֱלֹהִים שְׁמַעְתִּי-נְי שְׁמַעְתִּי** (הכוונה למשה) הקב"ה השמיע קול, משה שמע בבירור שתי סדרות של עשרת הדברות והעם לא שמעו בבירור. ואפשר שידעו ששמעו קול שתי הדברות הראשונות, מכך שפרחה נשמתן פעמיים. לפי כך אפשר כי **אֶת כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה** – מרכא טפחא, כעין יתור לרבות למשה דברים רבים נעלים וברורים, **אֶת** – תביר, ממעט העם מדברים ברורים ושומעים רק קול.
(ד) **פרקי דרבי אליעזר פמ"א (תה' סב"ב)** **אֶתְחַן דְּבָרֵי אֱלֹהִים שְׁמַעְתִּי-נְי** שמענו משה והעם שמעו שתי דברות ברורות, ואה"כ בקשו משה לשמוע שאר הדברות.

הערה על (ג) ו-(ד) בהמשך **מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי פרק כ** נדרש שעל כל דיבר אמרו הן לקבלה או הן הן ועל לאו לאו, ואם לא שמעו היאך שאלו, אלא שכאשר משה חזר על הדברות אמרו הן ולא.
(ה) **תנחומא (ורשא) יתרו טו ...** אם תהיה בן תורה לא תהא רווחך גסה לומר דבר לפני הצבור, עד שתפשוט אותה בינך ובין עצמך ב' ג' פעמים ... (כמו) **וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶת כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה** בינו ובין עצמו ואחרי כן **לְאַמֵּר** (לבני ישראל). פי' **עץ יוסף טו**) כן פסק שו"ע או"ח סי' קלט ס"ב הקורא בתורה לצבור יכין עצמו ב' וג'. ובכ"ז פכ"ד ותנחומא ויקהל ס' ב' או ד' ודעה זו בר"ש תשא ס'. טט-(א) זקף-קטן – ב' הכנות, מונח – רשות להכנה ג' (ב)ב' ג' גם לדבר תורה (ג)אפשר שהקורא בתורה בצבור זה כאילו ה' קורא עמו.

זוהר כרך ב (שמות) פרשת תרומה דף קלה עמוד א

וכתיב (**שמ' ית' כ"א**) **וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶת כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לְאַמֵּר** ואנן נטלין מתורה שבכתב תורה שבעל פה, (התורה שבע"פ ניטלת מתוך התורה שבכתב)

זוהר כרך ב (שמות) פרשת יתרו דף פג עמוד ב (הסוגריים משלבים את פי' הסולם)

שמז) אֱלֹהִים דא גבורה, **אֶת**, דאתכליל בימינא (נכלל בימין) כמה דתנינן (**בר' א, א**) **אֶת הַשָּׁמַיִם** דאיהו ימינא ו**אֶת הָאָרֶץ** דאיהו שמאלא דכתיב (**יש' מח, ג**) **אֶרֶץ-יְהוּדָה אֶרֶץ וַיְמִינִי וַיְמִינִי טַפְתָּה שָׁמַיִם**, וימינא דא הוא **אֶת** (דהיינו חסד), **כָּל**, לאכללא (בא לכלול) כל שאר כרתין (ספירות), **הַדְּבָרִים**, מתקשרין דא בודא (הדברים מתקשרים ונכללים זה בזה), **הָאֵלֶּה**, כל אינון טעמין כל אינון רזין כל אינון סתרין גזרין ועונשין (הטעמים הסודות הסתרים הגזרות והעונשים),

כָּל-הַדְּבָרִים – מקף כרב-מצב (א) ספירה לעצמה (ב) ספירה מקושרת ונכללת מכל הספירות האחרות. אפשר כי זה מוליך גם לרעיון ש-**כָּל-הַדְּבָרִים** – מקף כרב-מצב (א) דיבור לעצמו (ב) דיבור הכולל את כל המצוות המבוססות עליו. ומזה לרעיון (א) כל מצוה לעצמה (ב) כל מצוה כלולה מכל המצוות

ב-**תו"ש יתרו מילואים נושא תר"כ** (כת"ר) אותיות בעשרת בדברות הביא במדב"ר פ"ג – טז אות תז: את מוצא תרי"ג אותיות יש מן אנכי עד (ולא עד בכלל) אשר לרעך כנגד תרי"ג מצוות וז' (אותיות אשר לרעך) יתירות רומזים לז' ימי בראשית ולפי מתנות כהונה בשם קדמונים שרומזים לשבע מצוות בני נח. והמקובלים כתבו שרומזים לשבע ספירות. ובדרשת ר' בנא בבית עקד האגדות כתב

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ז
המצוות ההשקפות: אֶתְּחַן, סְלוֹק = סוף-פסוק – מגביל; מוֹנֵחַ – רבוי; מִהְפֵּךְ פִּשְׁטָא – מוציא ממשפט; מֵרַקָּב = מֵרַקָּב, רבוי; דְּרָגָא – מצרף; תְּבִיר – מחלק; מִמְעַט, לא ממש; טַפְחָא – טרקה – שני משמעות, רבוי מתפשט; מֵרַקָּב טַפְחָא – יתור לרבות, מכל מקום; דְּרָגָא תְּבִיר טַפְחָא – קבוצה עם הלכה שיהי לפרטיה; מֵרַקָּב תְּבִיר טַפְחָא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מִקַּף – רב-מצב של המטעם, בל"ב מצב אחד נדרש; פֶּסְקוּ – סודר שנוחק, השלם החלק נדרשים; וְרִקְאָ סִגְלָא – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פִּשְׁטָא – פשוט, 1: זִקְף-קִטְוֹן; 2: זִקְף-גְּדוּל; 3: רִבְעֵי – 4: ... זִקְף-קִטְוֹן בחצי פסוק – היקש; השלישית: קִדְמָא – סדר קדימות; אִילָא = גֵּרֶשׁ = גֵּרֶשׁ־אִי – יוצא מהענין; קִדְמָא אִילָא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל, תלויש-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שיעור, מויצה, תלויש-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מויצה; פִּיר – דרוש מתפסוק ריעון לנושא אחר בהלכה;

בלוחות תרי"ג אותיות (כנ"ל) והן הם תרי"ג מצוות שמצטרפות לכל התורה כולה, וכולם ניתנו למשה. מסביר תו"ש שהאותיות הן לא רק רמזים אלא שכל התורה כולה כלולה בעשרת הדברות, שתרי"ג המצוות נחלקות לעשרה סוגים שיוסודותיהם המה עשרת הדברות. בהמשך מביא את מספר המצוות הכלולות בכל דיבר. וכן בירושלמי שקלים פ"ו, ה"א חנניה בן אחי רבי יהושע אומר בין כל דבור ודבור [היו כתובים על הלוחות] דקדוקיה ואותיותיה של תורה וכן בירושלמי סוטה פ"ח, ה"ג, במדב"ר פ"ה-יד ועוד.

פֶּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה – מרכא טפחא, כעין יתור לרבות על התורה שבכתב את התורה שבע"פ, עם הטעמים הסודות הסתרים הגזרות והעונשים. **אֵת** – תביר, מחלק ברבוי הנ"ל בין הטעמים הגזרות והעונשים שמלמדים לכל ובין הסודות והסתרים שאין מגלים לכל אלא לתלמידי חכמים וגם ביניהם יש מדרגות כגון, מעשה מרכבה, מעשה בראשית.

שמוח **לְאָמְרָא**, למהוי ירותא לכלא (להיות ירושה לכל ישראל) דכתיב (ד' הברכה לגא), **תִּנְרָה צְוָה-לְגִבּוֹ מִלְּשָׁה מוֹרְשָׁה קְהֵלַת יַעֲקֹב**: דאי תימא לגלאה (כי אם תאמר כפשוטו לומר לכל ולגלות גם) מה דלא אצטריך לגלאה (לגלות) לכל ב"ע (אדם), כתיב (שמי' ית' כ"ב) **אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ**, (יורה) כמה דאנא טמירא וסתים כך יהיו מלין אלין טמירין וסתמין בלבך (כמו שאני מכוסה וסתום כך יהיו דברים אלו) **פֶּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה** (מכוסים וסתומים בלבך) (כנראה הכוונה למשה רבנו ולחכמים)

לְאָמְרָא – כעין נוטריקון לאו אמור ותומך בו טעם סלוק בתפקיד הגבלה שלא כל מה ששמע משה מה' הוא גילה לכל. **שמיט** ד"א **וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים** (הוא מדרגה א) חד, **אֵת פֶּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לְאָמְרָא**, הא חמש דרגין אחרנין (הרי חמש מדרגות אחרות), ר' יהודה אמר **וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים**, גבורה, **אֵת**, ימינא (חסד), **פֶּל**, דא ודא (חסד וגבורה ביחד) (טט – זה תפארת הנקרא גם רחמים), ד"א **פֶּל** אמר ר' יצחק לאכללא אברהם דכתיב (בר' ח"ש כדא) **וְהָ בָרַךְ אֶת-אֲבִרְהָם בְּפֶל**;

שני **הַדְּבָרִים** לאכללא שאר כתרין דאתכסיין (לכלול שאר הכתרים) (טט – הספירות) שנתכסו, **הָאֵלֶּה** אינן דאתגליין (לכלול אלו המתגלים ככתוב), וכתיב (שמי' ית' כ"ט) **וְכָל-הָעַם רֹאִים אֶת-הַקְּוֹלֹת, לְאָמְרָא** דא הוא דכתיב (משלי יב' ד) **אֲשֶׁת-תְּהִלַּת עֲצֻרַת פִּעְלָה, וְכֵתִיב** (רמיה גא) **לְאָמְרָא הֵן יִשְׁלַח אִישׁ אֶת-אֲשֶׁתוֹ** (הרי שהמלה **לְאָמְרָא** סמוכה אל אשה, אשר כאן יורה על הנוקבא דזעיר אנפין שהיא השכינה).

לְאָמְרָא – סלוק בתפקיד הגבלת הגלוי מהתורה שהתגלתה באמצעות הספירות שמעל לספירת מלכות למלכות שהיא השכינה המייצגת את כנסת ישראל שהוא עם ישראל על דרגותיו וזהו הנאמר (שמי' ית' כ"ט) **וְכָל-הָעַם רֹאִים אֶת-הַקְּוֹלֹת, וְכָל-הָעַם** – מקף כרב-מצב של דרגות שונות בעם ישראל, **אֶת-הַקְּוֹלֹת** – מקף כרב-מצב ההבנה של התורה מהקולות לפי דרגות השגה של בני ישראל. **מדרש** **תנחומא (בובר) פרשת יתרו סימן יז** ... אמר ר' יוסי בר חנינא לפי כחן של כל אחד ואחד היה הדיבור מדבר עמו, ואל תתמה על הדבר הזה, שמצינו במן כשיורד לישראל וכל אחד מהן היה טועמו לפי כחו, הדיבור על אחת כמה וכמה, אמר דוד (תהלים כ"ט), **קוֹל-ה' בְּפֶתַח בְּכֹחוֹ אֵין כְּתִיב כֹּאן, אֵלֶּא בְּפֶתַח, בְּכֹחוֹ שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד,**

הדר זקנים (מבעלי התוספות) **שמות פ"כ וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים** וכו'. אמר ה"ר אכשילדר שיש במדרש כל העונה אמן יהא שמייה רבא מברך. נעשה כמי שהיה שותף להקב"ה במעשה בראשית. וכמו ששמע יו"ד הדברות מפי הגבורה. ופוק וחזי בעניית קדיש יש י' תיבות וכ"ח אותיות. והכא נמי בפסוק ראשון של בראשית. וכן בפסוק זה שהוא תחלת י' הדברות. ולכך טעות לומר **וְלַעֲלָמִי דא"כ** איתא כ"ט אותיות. וצריך לומר **וְלַעֲלָמִי בלא וא"ו** שהאותיות עולות כ"ח. לומר שצריך לאומרו בכח: (בנוסח ספרד: יהא שמה רבא מברך לעלם וְלַעֲלָמִי עלמאי, כ"ח אותיות)

וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֵת פֶּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לְאָמְרָא. מלמד שאמר הקדוש ברוך הוא כל י' הדברות בדבור אחד. מה שאין הפה יכולה לדבר. אם כן מה ת"ל אנכי ולא יהיה לך מלמד שחזר על כל דבור ודבור בפני עצמו. וא"ת מאי קשה לרש"י אם בדבור אחד נאמרו. דקשיא ליה מה ת"ל אנכי ולא יהיה לך נהי נמי דאמרן בדבור אחד הוצרך משה רבינו לאומרו כל א' בפני עצמו. וי"ל דהכי קשיא ליה אם בדבור אחד נאמרו למה פסק משה רבינו את הטעמים היה לו לאומרם בפסוק אחד. ויש לתרץ מלמד שחזר על כל דבור ודבור בפני עצמו. וה"ר ברוך פי' אם כן מה ת"ל אנכי ולא יהיה לך דמשמע אלו לבד אמר הקדוש ברוך הוא שהרי שניהם בניגון א' נאמרו כאלו שניהם דבור אחד. וגם אין מחלק בין דבור זה לזה. כמו שמחלק בשאר הדברות (כמו שמצינו בטעם עליון). וגם כתובים בשם הקדוש ברוך הוא אנכי ולא יהיה לך אלהים אחרים על פני וכן לאוהבי אבל שאר הדברות יש בכל אחד ניגון לבדו (פסוק לעצמו). זולת לא תרצח לא תנאף לא תגנוב לפי שהם קטנות (בטעם עליון כל אחד עם טעם סלוק לסוף פסוק). וכן יש פרשה בין זו לזו. וגם כתובים הם בלשון משה ולא בלשון הקדוש ברוך הוא. והה"ד במ' חגיגה אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענו ופרץ אם כן מה ת"ל אנכי ולא יהיה לך והלא לא נשתנו אלו משאר הדברות. כי כל הדברות נאמרו בדבור אחד. ומשני שחזר ופירש (לפי ההמשך משה רבנו) כל דבור בפני עצמו. אך לא שמענו מפי הגבורה רק השנים:

הקב"ה דיבר **אֵת פֶּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה** הן שתי סדרות עשרת הדברות במקביל, והפעם הנוספת בפירוט. אפשר כי תבנית הטעמים **אֵת פֶּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה** – תביר מרכא טפחא, מלמדת ע"פ הנאמר בירושלמי שקלים שכמו שבלוחות היה כתוב בין הדברות שאר המצוות, כך גם באמירת הדברות נאמרו שאר המצוות. בא טעם **אֵת** – תביר למעט שאזון אדם לא יכלה לשמוע פרטי הדברים של שני הדיברים במקביל, **לְאָמְרָא** – סלוק מגביל ללמד שכדי שבני ישראל יוכלו להבין הנאמר, הגביל הקב"ה את האמירה החזקה ואמרה אחת אחת, וגם בה אחרי הדיבר השני בקשו בני ישראל שמשה ימשיך לשמוע ויחזור בפניהם.

תה' סב'ג **אֶתְּחַן דְּבָרִי אֱלֹהִים שְׁתִּים-נַי שְׁמַעְתִּי – אֶתְּחַן** – מהפך לגרמיה, מהפך נקרא גם שופר הפוך, שמעו כעין קול שופר, והדבור הא-לקי הוא מדרגה אחת שמשמע שמע תכנה וסודותיה ברור. לרמב"ם העם לא שמע ברור אפילו את שתי הדברות הראשונות. אבל מהוזהר מלה אחת נחלקת לשבעים ענפים שעולים מתוכה (הסולם סעיף שמה) אז אפשר כי כל אחד מהעם שמע לפי דרגות השגותיו אבל לא שמעו סודות. **דְּבָרִי אֱלֹהִים** – עילוי רביע, אפשר כעין מונח רביעי, והן חמש מדרגות אחרות (הסולם סעיף שמיט). אחרי ירידת הקול במדרגות היה דיבור של שתי גירסות "עשרת הדברות" או שתי דברות ראשונות לכל ישראל והשאר באמצעות משה.

תה' סב'ג **אֶתְּחַן דְּבָרִי אֱלֹהִים – אֶתְּחַן** – מהפך לגרמיה, אפשר להסביר ע"פ **הדר זקנים** (מבעלי התוספות) שבקריאה ללא פסק **תה' סב'ג** **אֶתְּחַן דְּבָרִי אֱלֹהִים** מלמד שאמר הקדוש ברוך הוא כל י' הדברות בדבור אחד. בקריאה עם פסק **תה' סב'ג** **אֶתְּחַן דְּבָרִי אֱלֹהִים** (א) מלמד שחזר על כל דבור ודבור בפני עצמו, (ב) שמשמע פסק טעמים לפי השגתו בדברי ה'.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ז
 תמצית ההשקפה: אתנה, סלוק – סוף-ספוק – מגביל – מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך; רבוי; דהא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טפחא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – יתור לרבות, מכל מקום; דהא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שיהי לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה שההלכה חלה על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המטעם, ב"כ מצב אחד נרש; פסק ו – סודר שנוקל, השלם החלק נרש; ורקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1: זקף-קטן; 2: זקף-גדול; 3: רביעי – 4: ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישי: (קדמא – סדר קדימות; אלא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואלא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל, תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק ששור, מוהיה, תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו ששור, מוהיה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנישא אחר בהלכה;

1.6 שמות יתרו יחא, (התשע"ו) (בהשתתפות נחלת יעקב)

שמות יתרו כ"א: וַיִּדְבֹר אֱלֹהִים אֶת כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לְאַמֵּר: ס

מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי (שמ' יתרו כ"א), ד"א וַיִּדְבֹר אֱלֹהִים אֶת כָּל-הַדְּבָרִים יוכל באחרונה (אחרי הדיבור העשירי) אמרו לו (בני ישראל לה) קיבלנו עלינו ת"ל (שמ' ית' כ"ב) אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ, אֲנֹכִי היה בכלל (של עשר הדברות) ויצא מוצא מן הכלל ללמד על הכלל מה אֲנֹכִי היה לו דיבור בפני עצמו וקבלה בפני עצמו כך כל דיבור ודיבור היה לו דיבור בפני עצמו וקבלה בפני עצמו. מה ת"ל לְאַמֵּר מלמד שהיה אומר להן (לאשר) על כל דיבור ודיבור על לאו (לאשר שיקיימו את הלאו) ועל הין הין (לאשר שיקיימו את הדין). מכילתא דרבי ישמעאל יתרו - מסכתא דבחדש פרשה ד לְאַמֵּר. מלמד שהיו אומרים על הין (על דיבור של עשה אומרים) הן ועל לאו (על דיבור של לא תעשה אומרים) לאו, דברי רבי ישמעאל; רבי עקיבא אומר, על הין ועל לאו הין.

אפשר כי הקבלה בפני עצמה מרומזת בטעם סלוק של מלת (שמ' יתרו כ"א) לְאַמֵּר – בתפקיד הגבלה, שיאשרו כל דיבור לעצמו. וטעם טפחא (בהטעמה בטעם תחתון) של מלת (שמ' ית' כ"ב) אֲנֹכִי בתפקיד של טעם עוצר מרמז לדרשת רשב"י שהדיבור הראשון מדגים שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד על הכלל, שכאשר ה' חזר על דבריו כל דיבור היה בפני עצמו וכל קבלה הייתה בפני עצמה.

לדיון הבא מוצגים הפסוקים הבאים:

שמות יתרו כ"ב: אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּרִית עֲבָדֶיךָ: (כתר – טעם עליון: פשטא מונח זקף-קטן דרגא תביר מרכא טפחא מונח אתנה)

שמות יתרו כ"ב: אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּרִית עֲבָדֶיךָ: (ג"א – טעם עליון: פשטא מונח זקף-קטן מונח תרסא קדמא ואזלא מונח רביע)

בראשית א, א: בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ:
 דברים ואתחנן ו, ד: שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד:

אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ – בטעם עליון טעמיו: אֲנֹכִי – פשטא, ה' – "שופר הולך" (במנהג ספרדים) "מונח" (במנהג אשכנז) אֱלֹהֶיךָ – זקף-קטן

הסבר המלים בשילוב עם תבנית טעם עליון:

אֲנֹכִי – עצמותו ומהותו של בורא כל עלמין, טמיר ונעלם, שהוא אחד ויחיד ואין בלתו כמרומז בטעם אֲנֹכִי – פשטא בטעם עליון, אפשר כחסבר [תניא ליקוטי אמרים פרק כ] בתפקיד אחד, אותו אחד ויחיד שהיה לפני הבריאה הוא גם אותו אחד ויחיד אחרי הבריאה, פשוט ובלתי מורכב.

השמעתי את שמי ה' – במאמר, המרומז בשם הטעם "שופר הולך" (במנהג ספרדים) שעל-ידו ובראתי כל עלמין, והרבי מרומז באחד מתפקידיו של טעם "מונח" ללמד רבוי.

והנחתי (המרומז בשם הטעם "מונח" (במנהג אשכנז)) בבריאה שני עקרונות תורה שבשביל קיומם בראתי כל עלמין, והמרומזים בטעם זקף-קטן בתפקיד של שתיים במלת אֱלֹהֶיךָ ועל פיהם אני אדון (ואדון) ואנהיג לכל הברואים. (א) מצוות עשה (ב) מצוות לא תעשה. לתוכן ולתבנית הטעמים של הכתוב אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ פשטא מונח זקף-קטן (בטעם עליון) ולתבנית הטעמים טפחא (=טרחא) מונח אתנה (בטעם תחתון) ויש הסברים נוספים אבל נסתפק במוצג.

מהרש"א חידושי אגדות מסכת מכות כ"ב, ... אבל הענין כמ"ש שנתן לנו הקב"ה תרי"ג מצות שס"ה לאוין ורמ"ח עשין ובא הרבוי מצד המקבל כי מצד הנותן ב"ה כולם הם כמצוה אחת וז"ש אֲנֹכִי ו- לֹא-יְהִי-לָּךְ מפי הגבורה שמענום ואמרו במדרש כל הדברים דבר ה' ומה ת"ל אֲנֹכִי ו- לֹא-יְהִי-לָּךְ מלמד שאמר המקום עשרת הדברות בדבור אחד מה שא"ל לב"ו לומר כן והוא מבואר כי הוא אחד ומצותיו אחד ולא יקבלו רבוי מצדו ית' ב"ה והוא כי במצות אֲנֹכִי שהיא אמנות היחוד והפוכה לֹא-יְהִי-לָּךְ שלא לשתף ש"ש (שם שמים) ודבר אחר נכללו כל הלאוין ועשיין

מאור ושמש שמות פרשת יתרו וזהו זכור ושמור בדבור אחד נאמרו פירושו, 'בדבור אחד' - הוא הַכְּלֹל, דהיינו אֲנֹכִי - שָׁם נאמרו 'זכור' ו'שמור', דהיינו אם יזכור שהוא יתברך שמו הוא אלהים - ממילא ישמור כל התורה כולה, כמו במצות שבת שבדברות ראשונות כתיב 'זכור' ובדברות האחרונות כתיב 'שמור' שזה תלויה בזה, כן כל התורה כולה הוא כלול ב- אֲנֹכִי; נמצא שבדיבור אֲנֹכִי יש גם כן 'זכור' ו'שמור' דהיינו כנ"ל - שאם יזכור שהוא אלהים ישמור תורתו כנ"ל, והכן.

תורה שלמה [צט] אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ, ומהיכן זכו ישראל לקריאת שמע, אמר רבי פנחס בר חמא ממתן תורה זכו ישראל לקרות שמע, כיצד, את מוצא לא פתח הקב"ה בסיני תחלה אלא בדבר זה, אמר להם: (דב' ואת' ו, ד) שְׁמַע יִשְׂרָאֵל (שמ' ית' כ"ב) אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ, נענו כולן ואמרו (דב' ואת' ו, ד) ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד. ומשה אמר ברוך שם כבוד מלכותו (דב' רבה פ"ב – ב' לא). (ובהערה על [צט] כתב) (שמ' ית' כ"ב) אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ, ומאותה שעה יחדו מלכותו של הקב"ה עליהם ואמרו אלו לאלו (דב' ואת' ו, ד) שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, ... [ירושלמי ברכות פ"א ה"ה] רבי לוי אמר מפני שעשרת הדברות כלולין בהן (בפרשת קריאת שמע) (שמ' ית' כ"ב) אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ – (דב' ואת' ו, ד) שְׁמַע יִשְׂרָאֵל (ה' אֱלֹהֵינוּ, שמ' ית' כ"ב) לֹא-יְהִי-לָּךְ אֱלֹהִים אַחֲרָיִם על-פני וגו' - (דב' ואת' ו, ד) ה' אֶחָד ... ראשונים שלא מנו אנכי בכלל תרי"ג מצות משום שסוברים שזוהי בכלל מצות יחוד השם ומצות עשה דקריאת שמע. הרמב"ן בפיה"ת (כ"ב, מצות (אנכי) תקרא בדברי רבותינו קבלת מלכות שמים,

אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ – טעם תחתון: טפחא מונח אתנה, (דב' ואת' ו, ד) שְׁמַע יִשְׂרָאֵל – טעם תחתון: טפחא אתנה, דמיון תבנית הטעמים הפותחת, עשוי לרמז למקבילה ולשילוב עשרת הדברות בקריאת שמע. מצות היחוד – מצות קבלת עול מלכות שמים.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ז
 תפיסת ההשקפה: אתנה, סליק – סוף-פסוק – מגביל – מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך; רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טפחא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – יחוד לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שיהי לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של הטעם, ב"כ מצב אחד נדרש; פסק ו – סודר שנוחלק, השלם החלק נדרשים; וריקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן 2; זקף-גדול 3; רביעי 4; ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישית: קדמא – סדר קדימות; אולא – גרש = גרש"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – (מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל, תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שיעור, מוציאה, תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מוציאה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנישא אחר בהלכה;

גושה חלק מטעמי הפסוקים הבאים:

שמות יתרו כב, בטעם עליון)	אֲנֹכִי הִי אֱלֹהֶיךָ	אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּתֵי עַבְדִּים:
שמות יתרו כב, בטעם תחתון)	אֲנֹכִי הִי אֱלֹהֶיךָ	אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּתֵי עַבְדִּים:
בראשית א,א	בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים	אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ:
דברים ואתחנן ו,ד	שָׁמַע יִשְׂרָאֵל	ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד:

הפסוקים בתבנית טעמים קרובה, (אשכנז) טפחא [מונה] אתנה, (ספרדים) טרחא [שופר הולך] אתנה . נתחיל בדרשת חז"ל ל- **שָׁמַע יִשְׂרָאֵל** המלה שמע היא בלשון יחיד, וחז"ל דרשו רבוי בכל לשון שאתה (הישראלית) שומע, העלתה ההשערה כי טעם טפחא = טרחא כאן תפקידו לרמז על רבוי לשונות, ותפקיד אחר פותח טפח להתאפיין ע"י **יִשְׂרָאֵל** – אתנה, למעט עמים אחרים.

בדומה לכך **בְּרֵאשִׁית** – טפחא, רבוי ללא הגבלת מרכא (מאריך). להודיע כי המאמר **בְּרֵאשִׁית** הוא רבוי מאמרות שנאמרו בבת אחת ואח"כ חזר הקב"ה ופרטן לסידור הבריאה דבר במקומו, ועל רבוי הנבראים שנבראו בבת אחת בהתאמה למאמרות, מלת בראשית מאופיינת ע"י **בְּרָא אֱלֹהִים** – מונה אתנה, אתנה ממעט כל אפשרות אחרת פרט לאמירה ובריאה ע"י א-לקים לבדו. בדומה לכך **אֲנֹכִי** – טפחא (טרחא) בטעם תחתון, במתן תורה כל הדברות נאמרו בבת אחת ואח"כ חזר הקב"ה ופרטן. מלת **אֲנֹכִי** – טפחא, מאופיינת ע"י **הִי אֱלֹהֶיךָ** – מונה אתנה, אתנה מגביל לאמירה ע"י ה' א-לקיך לבדו.

ראיות לקשר בין הפסוקים **בראשית א,א** ו-**שמות יתרו כב**, **בבלי ראש השנה לב,א** רב יוסף אמר: כנגד עשרת הדברות שנאמרו לו למשה בסיני. רבי יוחנן אמר: כנגד עשרה מאמרות שבהן נברא העולם. הי ניהו – ויאמר - (ויאמר) דבראשית תשעה הווי! - בראשית נמי מאמר הוא, כדכתיב (תהלים לג), **בְּדָבָר ה' שָׁמַיִם נִעֲשֶׂוּ** **זוהר ח"ב יתרו צג,ב** הני עשר אמירן דאורייתא אינון כללא דכל פקודי אורייתא כללא דעילא ותתא כללא דכל עשר אמירן דבראשית וגו'.

עשרת הדברות כוללות כל מצוות התורה של מעלה ומטה וכוללות כל עשר האמירות של בראשית. ב-**(בבלי שבת פח,ב)** למד כי כל דיבור נחלק לשבעים לשון, אז יוצא שגם עשר מאמרי בראשית נחלקו לשבעים לשון, וזהו גם ענין קריאת שמע בכל לשון.

תפקידי טפחא = טרחא, המתגלים כאן: (א) שנוי לרבוי הרבוי כאן הוא רבוי מאמרות, לשונות; (ב) פותח טפח להתאפיין מהכתוב אחריו.

(שם' ית' כב) **אֲנֹכִי הִי אֱלֹהֶיךָ** – מאמר ה' פותח בטעם עליון, כעין רמז למחשבה על בריאת העולמות, (שם' ית' כב) **אֲנֹכִי הִי אֱלֹהֶיךָ** – מאמר ה' יורד לטעם תחתון, כעין רמז לדיבור על בריאת העולמות, (בר' א,א) **בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים** – מאמר ה' באותה תבנית טעמים כמו טעם תחתון של (שם' ית' כב) **אֲנֹכִי** וגו', כעין רמז למעשה בריאת העולמות, מתגלה תכלית המחשבה של ה' (בר' א,א) **בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ**: תכלית המחשבה של ה' אין מלך בלא עם והעם מקבל יחודו ומלכותו וזה (דב' ואת' ו,ד) **שָׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד**: מצות היחוד – מצות קבלת מלכות שמים

שמות יתרו כב: **אֲנֹכִי הִי אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּתֵי עַבְדִּים:** (ע"פ ג"א (שלא ע"פ הכתר הממוחשב) – טעם עליון: פשטא מונה זקף-קטן מונה תרסא קדמא ואולא מונה רביעי) תבנית הטעמים כעין פרט וכלל ופרט.

פרט קדמאה: **אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ** – טעם עליון: מונה תרסא, כעין שני תפקידי תרסא, (א) שיעור ע"פ **תורה שלמה [פז]** ע"פ **זוהר חדש יתרו לא** – ה' הבטיח לאברהם להוציאם מארץ מגוריהם, אבל לא הבטיח שלא יהיו עובדי עבודה זרה (עע"ז), וכאן הוציאם ממ"ט שערי טומאה, והכניסם בנ' שערי בינה ואלו הן שאנו מונים מיום טוב של פסח ימים ושבעות והמצוה למנות ימים ולמנות שבועות כי בכל יום מוציאנו מכח טומאה ומעלינו לכה טהרה. ה' הוציא כל אחד מישראל במצות פדיון שבועים **[תנ"ש [פג] הערה]** ... בספר כד הקמח ערך צדקה: ... בדיבור ראשון אנכי, הזכיר מצות פדיון שבועים של ס' רבוא.

(ב) **אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ** – מונה תרסא, בתפקיד לפחות שיעור אחד כרמז לרמ"ח מצוות עשה ויש מחלוקת על חלק מהן (כגון רמב"ם רמב"ן) כלל: **מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם** – קדמא ואולא, מרמז כי בכתוב נמצא כעין כלל מלמד וזה כמאמר **זוהר ח"ב יתרו צג,ב, תניא פ"כ** – דיבר ראשון כלל ושורש רמ"ח מצוות עשה. פרט בתראה: **מִבְּתֵי עַבְדִּים** – טעם עליון: מונה רביעי, לפחות ארבע מדרגות עבודות: המזלות הם עבדי ה' **[תנ"ש פט הערה]**, פרעה עבד למזלות, המצרים עבדי פרעה, שבויי המצרים עבדים למצרים, ישראל עבדים אפילו לעבדי המצרים.

שמות יתרו כג: **לֹא-יִתְּנֶה-לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים-עַל-פְּנֵי:** בטעם עליון תבנית הטעמים כעין פרט וכלל ופרט. פרט קדמאה: (שם' יתרו כג) **לֹא-יִתְּנֶה-לְךָ** – מונה תרסא, בתפקיד שיעור כרמז לשם"ה מצוות לא עשה ויש מחלוקת על חלק מהן (כגון רמב"ם רמב"ן)

כלל: (שם' יתרו כג) **אֱלֹהִים אֲחֵרִים** – קדמא ואולא, מרמז כי בכתוב נמצא כעין כלל מלמד וזה כמאמר **זוהר ח"ב יתרו צג,ב, תניא פ"כ** – דיבר שני כלל ושורש שם"ה מצוות לא תעשה. פרט בתראה: **עַל-פְּנֵי:** רביעי בטעם עליון, **תורה שלמה (הערה) [קיז]** (א) לא תעשה זכרון למצוה שסופו להשתחוות לו ולעובדו, וכן לא תעשה זכרון לשמי (טט – בן ארבע האותיות) על שדיברתי עמכם מהשמים (ב) (הערה) **[קיז]** לא תעשה תמונת השמים העומדים לפני (כנראה הכוונה לארבע חיות המרכבה) **[קכב]** לא בדמותי ולא בדמות שמיש. (מכילתא דרשב"י).

[דף על הדף בבתרא צט,א] ... ולפי המבואר בר"ה שם רק צורת **ארבעה** פנים וצורות אדם או צורות שמיים שבמדור העליון חיות ואופנים הוא דאסור מלא תעשון אתי וצורות לבנה ג"כ אסור מהיי"ט אבל צורת ארי ונשר לבד אינו אסור דאינו ממשמשין לפני דרך צורות ארבע פנים ממשמשין במרום ולא צורה אחת לבד.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ז
 תמצית ההשקפה: אתחנן, סלוק – סוף-פסוק – מגביל, מונח – רבוי, מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף, תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרקה – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שיהי לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסק – סודר שנוהל, השלם והחלק נדרשים; ורקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשוט, 1: זקף-קטן; 2: זקף-גדול; 3: רביעי – 4: ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישית: (קדמא – סדר קדימות; אולא – גרש – גרש"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – (מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל, תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שיעור, מוציאה תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מוציאה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנישא אחר בהלכה;

1.7 שמות יתרו יחא, (התשע"ז) (בהשתתפות נחלת יעקב)

שמות יתרו כב: אַנְכִי תִי אֶלְהִיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּרִית עֲבָדִים: (ע"פ הגרסה בחומשים הנפוצים) – טעם עליון: פשטא מונח זקף-קטן מונח תרסא קדמא ואולא מונח רביע.

לעומת גרסת הכתר הממוחשב, השו"ת, מכון ממרא, קורן, מגנס אַנְכִי תִי אֶלְהִיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּרִית עֲבָדִים: – טעם עליון: פשטא מונח זקף-קטן, התבנית הבאה משותפת לטעם עליון ולטעם תחתון – דרגא תביר מרכא טפחא מונח אתנה בטעם עליון מרכא סלוק בטעם תחתון.

[מנחת שי שמות כ בשם החזקוני] ... גם בדברו' אנכי ולא יהיה לך, יש נגינה גדולה (טט: טעם עליון), לעשותן שתייהן פסוק אחד, לזכרון שבדבור אחד נאמרו. כיצד, בתיבת אַנְכִי פשטא, ובתיבת אֶלְהִיךָ זקף קטן, ובתיבת הוֹצֵאתִיךָ תלשא (טט: תלישא קטנה נקראת תרסא אבל כאן כמו [אור החיים] (וי אמר כב,ג) ובת-פה' תלשא, כמסורת עדתו המרוקאית שתרסא נקראת תלשא), ובתיבת מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם קדמא ואולא, ובתיבת עֲבָדִים רביע, עכ"ד. ועיין עוד מ"ש בעל 'ערגת הבשם בפ' כ"ז. ולמען יבחיין וירויח הקורא בהן ביחיד ובצבור, אכתבם בס"ד כ"סוף ספר שמות, כמו שכתבם בעל א"ת, על טוב יזכר שמו. ודע כי תיבות אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, לפי דרכו אינן כי אם בטעם א', ותיבת עֲבָדִים בלא רביע. ובמקצת ספרים גם הם בב' טעמי, ותיבת עֲבָדִים ברביע, כמו שכתב החזקוני. (ב - ג) אשר הוֹצֵאתִיךָ: ג' מלאי' דמלאי', מל' וי"ו קדים לצד", ומל' אל"ף קדי' לתי"ו, ומל' וי"ד קדים לכ"ף, וסי' הוצאתיך ז"מאור כשדים, אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך, "וחברו דמשנה תורה, "הרמ"ה ז"ל. וכן נמס' במסורת שלנו. "ובירושלמי פ' לולב וערבה, הוצאתך כתי' (טט: ראה פסיקתא רבתי). עיין "בע"י פ' ו' חביב. וכתב בעל "יפה מראה אף על גב דבספרינו הוא מל', כמה פעמי' שהגמ' חולקת עם ספרי' שלנו. **[פסיקתא רבתי (איש שלום) פיסקא כא - י' הדברות פ' קמייתא] (שמ' ית' כב,ג) אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּרִית עֲבָדִים**

חנניא בן אחי ר' יהושע אומר הוצאתיך כתב כביכול אני ואתם יצאנו ממצרים. להבדלים בין גרסאות הטעמים יש השלכות ללימוד בפשט עם מידת כלל ופרט וכלל, וללימוד בתורת האר"י שבספר "שער האקדמות" לר' חיים ויטל. **(שמ' יתרו כב,ג) אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּרִית עֲבָדִים:** לכתוב זה יש לנו הסברים רעיונים שונים המתחילים בתבנית טעם עליון ע"פ החזקוני ועוברים לטעם תחתון המשותף לכולם. תבנית הטעמים בכתוב זה היא כעין פרט וכלל ופרט וע"פ מסקנה מר' אלעזר בן עזריה ב-**[בבלי נזיר לה - לו]** זה פועל כעין כלל ופרט וכלל. תמיכה לכך שבפסוק זה יש לימוד באורה כלל ואורה פרט נלמד ב-**[זוהר - רעיא מהימנא פר' בהר]** שנשתמש בו אח"כ, אמנם לא במידת הדרישה כלל ופרט וכלל.

הסבר רעיוני (א): הפרט שבכלל ופרט וכלל מלמד כי בני חורין חייבים בשמירת המצוות מסיבות אחדות, עבדים פטורים. שתי סיבות ב-פרט קדמא: **אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ** – טעם עליון: מונח תרסא, כעין שני תפקידי תרסא, **(א) שיעור** ע"פ **[תורה שלמה [זא] ע"פ זהר חדש יתרו לא]** – ה' הבטיח לאברהם להוציאם מארץ מגוריהם, אבל לא הבטיח שלא יהיו עובדי עבודה זרה (ע"ז), וכאן הוציאם ממ"ט שערי טומאה, והכניסם בני' שערי בינה ואלו הן שאנו מונים מיום טוב של פסח ימים ושבעות והמצוה למנות ימים ולמנות שבועות כי בכל יום מוציאנו מכח טומאה ומעלינו לכח טהרה. ה' הוציא כל אחד מישראל במצות פדיון שבויים ע"פ **[תו"ש [פג] הערה]** ... בספר כד הקמח ערך צדקה: ... בדיבור ראשון אנכי, הזכיר מצות פדיון שבויים של ס' רבוא. פירש **[סמ"ג סימן מו - הלכות בבלי ב"ב ע' תקד]** פדיון שבויים מצוה רבה היא. הפרט בתראה מגלה מאיזו דיוטה נמוכה הקב"ה פדה את ישראל.

(ב) שיעור אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ – מונח תרסא, בתפקיד שיעור כרמז לרמ"ח מצוות עשה ויש מחלוקת (כגון רמב"ם רמב"ן) על חלק מהן האם לכללם או להחליף באחרות.

מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם – קדמא ואולא, מרמז כי בכתוב נמצא כעין כלל מלמד וזה כמאמר **[זוהר ח"ב יתרו צג,ג, וכן ב-תניא פ"כ]** – דיבר ראשון כלל ושורש רמ"ח מצוות עשה. וע"פ **[זוהר - רעיא מהימנא כרך ג (ויקרא) פרשת בהר [המתחיל בדף קח עמוד ב] [הסולם ח ט]** ידעת עבד את הבורא ותורתו בדרך כלל לעומת ידיעת בן חורין את הבורא ותורתו בדרך פרט. סיבת פדיון מדיוטה נמוכה ב-פרט בתראה: **מִבְּרִית עֲבָדִים** – טעם עליון: מונח רביע, לפחות ארבע מדרגות עבדות: המזלות הם עבדי ה' **[תו"ש [פט] הערה]**, פרעה עבד למזלות, המצרים עבדי פרעה, שבויי המצרים עבדים למצרים, ישראל עבדים אפילו לעבדי המצרים. הסבר בטעם תחתון לכתוב **אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם** – לפנינו שתי תבניות שמיצגות שני ענינים.

(א) אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם – דרגא תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים שעל כל אחד חלה אותה הלכה או אותו ענין אחד, **(ב) הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם** – תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים שעל חלק מהפרטים לא חלה ההלכה או הענין השני. **ענין אחד (א) אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם** – דרגא תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים שעל כל אחד חלה אותה הלכה או אותו ענין, כתב ב-**[תו"ש יתרו ב, מילואים, ע' רזז]** ... ואמר **אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם**, כדי לתת מופת על אלהותו וקבלת מלכותו מכל מה שראו בעיניהם והם יכולים להעיד עליו. והכוונה לומר חייבין אתם לי האותות והמופתים הנכללים ביציאת מצרים. שתקבלו אלהותי עליכם ממה שראיתם בעיניכם ומפני זה לא אמר אשר בראתי השמים והארץ. כי לא ראו זה בעיניהם ורצה להביא להם ראיה על האלהות ממה שראו הם בעצמם בעיניהם. ועוד כי ההוצאה מארץ מצרים כוללת בריאת עולם, שהנסים הנמשכים אחר ההוצאה היא רבים. ומה שנשתנה הטבע בהם יתבאר מזה חידוש העולם כי אם הקדמות לא ישתנה דבר מטבעו כלל. ומפני זה אמר **אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ** כי בוודאי היתה ההוצאה מורה על החידוש ועל ההשגחה ועל היכולת שתקבלו עליכם אלהות ומלכותי ושאהיה אלהים לכם וידון עליכם ושתעבדוני אתם ותהיו לי כשם שהוצאתי אתכם מבית המצרים שהייתם עבדים להם.

לפיכך יש להסביר את תבנית הטעמים בטעם תחתון לכתוב **אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם** – דרגא תביר מרכא טפחא, כמלמדת שכל אחד מהאותות והמופתים בארץ מצרים מעיד והיה מספיק לבד להעיד על חידוש העולם ע"י מבצע האות ומזה על אלהותו (וכל המשמעה מכך) ולכן כאשר ה' י"ש מצווה תורתו (שמצוותיה מרומזות בטעם עליון) לעם ישראל ככלל וכפרט עליהם לקבלם ולקיימם, שבשביל כך עשה את כל האותות המופתים בארץ מצרים להעבירים משעבוד ע"ז **מִבְּרִית עֲבָדִים** – (בטעם תחתון) מרכא סלוק במשמע רבוי מגבלות, שהיו ברבוי מגבלות של אדם ועברו לרבוי מגבלות של מצוות כדי שלא יפלו שוב בידי ע"ז.

ענין שני (ב) עבד עברי וקיום מצוות בכתוב (שמ' ית' כב,ג) הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּרִית עֲבָדִים: התעוררנו לרעיון זה מהנאמר ב-**[פסיקתא רבתי (איש שלום) פיסקא כא - י' הדברות פ' קמייתא] (שמ' ית' כב,ג) מִבְּרִית עֲבָדִים** ר' תנחום בר חנילאי בשם ר' ברכיה לא נתקלל לעבד אלא כנען **(בר' נח טבה, וְאִמְרָ אֲרוּר גִּנְעוּ עֶבֶד עֲבָדִים יִהְיֶה לְאֶחָיו: וּמִנֵּין שְׁכָל מִשְׁפַּחְתּוֹ שֶׁל חָם קְרוּיִן עֲבָדִים, שְׁנֵאמַר מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּרִית עֲבָדִים.** שאלו תלמידיו את רבי יוחנן בן זכאי ומה ראה העבד לירצע באזנו מכל איברי, אמר להם אוזן ששמעה על הר סיני **(שמ' ית' כב,ג) אַנְכִי תִי אֶלְהִיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּרִית עֲבָדִים:** וקיבלה עליה עול מלכות בשר

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ז
תמצית ההשקפה: איתן, סליק – סוף-סוף – מגביל, מונח – רבוי, מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא – מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא – טרקה – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שיהי לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המוטעם, ב"כ מצב אחד נדרש; פסק 1 – סודר שנוחלק, השלם החלק נדרשים; ורקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשוט, 1: זקף-קטן; 2: זקף-גדול; 3: רביעי; 4: ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישית: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ט – יוצא מהענין; קדמא אולא – גלמוד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל, תלישא-קטנה – תרסא – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, תלישא-גדולה – תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה; פור – דרוש מתפסק רעיון לנושא אחר בהלכה;

ודם, אוזן ששמעה לפני הר סיני (שמ' ית' כג), לא-יהיה-לך אלהים אחרים על-פניי: והלך זה וקנה אדון אחר (טט: מלת אלהים במשמע אדון), לפיכך תבא האוזן ותירצע שלא שמרה מה ששמעה, לשעבר היו ישראל עבדים לעבדים, מכאן ואילך הם עבדיו של הקדוש ברוך הוא, (וי' בהר כה, נה) קירלי בני-ישראל עבדים עבדי הם אשר-הוצאתי אותם מארץ מצרים אני ה' אלהיכם:

תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת ברכות פ"ג,ה"ג] מתני' נשים ועבדים וקטנים פטורין מק"ש ומן התפילין וחיביבין בתפלה ובמזווה ובבה"מ: גמ' נשים מניין (דב' עקב יאיט) ולמדתם אתם את-פניכם את בניכם ולא את בנותיכם. עבדים מניין שנאמר (דב' וא' זד) שְׂמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד: את שאין לו אדון אלא הקדוש ברוך הוא יצא העבד שיש לו אדון אחר. [זוהר כרך ג (ויקרא) פרשת בהר [המתחיל בדף קז עמוד ב] הסולם עה - עז] ובגין כך (שמ' מש' כא,ב) ובשבעת יצא להפשי תנאם, חנם מהו חנם, דלא יהיב למאריה כלום, אלא, דא רזא הכא אוליפנא כתיב (במ' בהע' יאה) זְכַרְנֹךָ אֱתֵּהְיָה אֲשֶׁר-נִתְּנָלְךָ בְּמִצְרַיִם תְּנָם, בלא ברכה, דלא הוה עלנא במצרים עול דלעילא, ת"ח עבדין פטורין מעול מלכותא דלעילא ועל דא (הסולם: ועל כן) פטורין מן המצוות, מאי עול מלכות שמים, ... אצטריך ליה לב"נ לקבלא עליה עול בקדמיתא, ולבתר דיפלא ביה בכל מה דאצטריך. ואי לא קביל עליה בקדמיתא, לא ייכול למפלא. (הסולם ט) ... צריך אדם לקבל עליו עול מלכות שמים בתחילה, ואח"כ יעבוד בו כל מה שצריך, ואם אינו מקבל עליו עול תחילה, אינו יכול לעבוד (טט: לבצע המצוות בשלימות)

[זוהר - ריעא מהימנא כרך ג (ויקרא) פרשת בהר [המתחיל בדף קח עמוד ב] הסולם ח ט]] ידיעת בן חורין את הבורא ותורתו בדרך פרט לעומת ידיעת עבד את הבורא ותורתו בדרך כלל. (וי' בהר כה, נה) קירלי בני-ישראל עבדים וגו', פקודא לעבוד בכל מיני עבודה במקדש ולבר ממקדש בכל אינון פולחנין דאקרי עבודה בצלותא לאשתדלא בתר פקודי אורייתא (טט: מצוים לעבוד ה' בעבודות המקדש ומחוצה לו בעבודת התפילה ולקיים מצוות התורה) דכלא אקרי עבודה כעבד דאשתדל בתר מאריה בכל מה דאצטריך (טט: כעבד המקיים כל מה שאדונו צריך) בגין דישראל קרי לון עבדים דכתיב (וי' בהר כה, נה) קירלי בני-ישראל עבדים עבדי הם. מ"ט אינון עבדים, בגין דכתיב אֲשֶׁר-הוֹצֵאתִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, ובגין כך כתיב בעשר אמירן לכתר (טט: ולכן כתוב בעשרת הדברות אחר) דכתיב (שמ' ית' כג) אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם (טט: אח"כ כתוב מִבְּרִית עֲבָדִים: מכאן גלמוד) למפלא ליה (טט:לעבוד ה') כעבד דפלא למאריה דפריק ליה מן מותא דפרק ליה מכל בישינ דעלמא (טט: כעבד שאדונו גאלו / פדאו ממות וכל רע), (הסולם עז) בתרין זינין (נ"א שמהן אלין) אקרון ישראל לקודשא בריך הוא עבדים דכתיב (וי' בהר כה, נה) עבדי הם ואקרון בנים דכתיב (דב' ראה יד, א) כִּנְיִם אֲתֵם לְה' אֱלֹהֵיכֶם, בזמנא דידע ליה ב"נ לקודשא בריך הוא בארע כלל כדין אקרי עבד דעביד פקודא דמארי ולית ליה רשו לחפשא בגניזוי וברויין דביתיה (טט: ואינו רשאי לחפש בגנזים ובסודות הבית), בזמנא דידע ליה ב"נ בארע פרט כדין אקרי בן רחימא דיליה כבן דחפיש בגניזו בכל רזין דביתיה (טט: נקרא בן אהוב הרשאי לחפש בגנזים ובסודות הבית).

[שפת אמת שמות פרשת משפטים שנה תרנ] ובוזוהר בהר (טט: הנ"ל) איתא ע"פ (שמ' מש' כא,ב) כי תקנה עבד עברי שנים יעבד ובשבעת יצא להפשי תנאם: דכ"ז שהיה עבד מה שקיים מצות ה' תנאם ע"ש דמאן דכפית באחרא א"י (טט: הכפוי לאחר אינו יכול) לקבל עול מלכות שמים וכיון דמהאי פטור מכולא פטור ע"ש (טט: היות ופטור מקריאת שמע כי אינו יכול לקבל עול מלכות שמים אז פטור משאר המצוות). ותמוה דהא עבד חייב בכל המצוות. אבל הענין הוא כנ"ל שא"י לזכות לפנימיות המצוות רק מי שהוא בן חורין ויכול לקבל עול מ"ש בשלימות. וכ"ה במשנה שקדמה פ' שמע שיקבל מ"ש (טט: מלכות שמים) תחלה ואח"כ עול מצוות. (טט: ובסיכום היות ואינו יכול לקבל עול מלכות שמים אינו יכול לבצע המצוות בשלימות)
[אוצרות הירושלמי, הרב ב"ס אברהם, פר' עקב, ע' 122 (אוצר החכמה)] התלמוד הבבלי (חגיגה ד, א) קובע שעבד כנעני חייב במצוות כאישה. ברור הדבר שלפי הבבלי עבד עברי חייב בכל המצוות. הירושלמי אינו מסכים עם מהלך זה. לפי דרשת הירושלמי יוצא שכל מי שמשועבד לאצון אדונו פטור מקריאת שמע. אם עבד עברי פטור מקריאת שמע, דהיינו, קבלת עול מלכות שמים שהיא הבסיס לכל המצוות, על אחת כמה וכמה שפטור הוא משאר מצוות. חרות מוחלטת, לדעת הירושלמי היא תנאי בסיסי לקיום מצוות ולהתקדמות רוחנית.
הוכחה לחירות המוחלטת נמצאת ב-(שמ' וזרא וזג) וְיִדְבַּר ה' אֱלֹהֵימֶשָׁה וְאֶל-אַהֲרֹן וְיֹצֵאם אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶל-פְּרַעֲה מֶלֶךְ מִצְרַיִם הַלְּהוֹצִיא אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: ס [ירושלמי ר"ה פ"ג,ה"ה] א"ר שמואל בר רב יצחק על מה ציום על פרשת שילוח עבדים ... המצוה הראשונה שנצטוו ... היא המפתח לשאר המצוות. עבד אינו שייך בעבודת ה' (טט: לפי השפת אמת מפני שאינו יכול לקבל עול מלכות שמים בשלימות).

(שמ' ית' כג) הוצאתיך מארץ מצרים – תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים והרחבתם, שעל חלק מהפרטים לא חלה ההלכה. הכתוב מדבר על יציאה מעבודת לחירות. אפשר כי תבנית טעמי המקרא בטעם תחתון, מלמדת שהמוכר עצמו לעבדות ממעט עצמו מקיום המצוות המרומוזות בטעם העליון באותם מלים. והבורא מזהיר שלא לא ימעט עצמו מקיום מצוות. כגון (שמ' מש' כא,ד) אִם-אֲדַנְיָו יִתְּנֶנּוּ אֵשֶׁה וְיִלְהֲדֶנּוּ בְּנִים אוֹ בָנוֹת שאדונו נותן לו שפחה כנענית והוא חייב לבוא אליה ולהוליד ילדים ממנה. בעוד שישראלי בן חורין אסור בזה. ובהסבר ה-[שפת אמת] הבורא מזהיר שלא לא ימעט עצמו מקיום מצוות בשלימות.

טעם טפחא במלת מצרים בתפקיד כפותח טפח להתאפיין מהכתוב אחריו מִבְּרִית עֲבָדִים ואז תבנית הטעמים של מארץ מצרים – מרכא טפחא כיתור לרבות על ישראל בן חורין כאשר העני ביותר שמ"מ התורה נתנה לו רשות לצאת ממעלתו זאת ולהיות עבד מרבה על עצמו את מצב העבדות שהיה בו במצרים.

טעם תביר של הוצאתיך מרמז שאם ישראלי ימכור עצמו לעבדות ימעט עצמו ממצוות שונות, כאשר מצוות עשה מיוצגות בדבור הראשון באותן מלים ומספרן מרומז בטעם עליון תרסא של אותה מלה הוצאתיך.

מארץ מצרים – בטעם עליון קדמא ואזלא, בתפקיד כעין כלל, היינו ידיעה כללית שיש בורא ואדון וע"פ (הסולם עז) העבד לא פנוי לשום עשה בעבודת ה', הוא אינו יכול לחפש בגניו המלך היינו שאינו יכול ללמוד ולכן הוא לא משפיע. אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם – בטעם תחתון דרגא תביר מרכא טפחא, בתפקיד הפרטים, ע"פ (הסולם עז) זו עבודת הבן שנוהג בו בעשיה וחיפוש בגניזין דמלכא, יכול ללמוד ולהוסיף ולהתחזק בקבלת עול מלכות שמים ועול מצוות, הוא משפיע.

הסבר רעיוני (ב): שורש לחיוב קיום מצוות ושורש לפטורין שונים בקיום מצוות. מִבְּרִית עֲבָדִים – בטעם עליון מונח רביעי משמש כעין כלל סוגר המרבה לפחות ארבע סיבות בנוסף על עבדות, שהן כעין ארץ מצרים מצבי מיצר לפטור מקיום מצוות. כגון פטור מעליה לרגל, נשים עבדים קטן חרש שוטה בעל ריח רע, מפאת מרחק, מפאת טומאה, מפאת חוסר נחלה, אשה ועבד כנעני פטורין ממצוות שהזמן גרמן, כהן בעל מום או בעל מוגבלות לא יעבוד במקדש, לוי מוגבל בגיל, ועוד מוגבלויות אחרות. פועלים יש להם כעין עבדות ולכן מקילים עליהם בק"ש, תפילה, וברה"מ.

בעשרת הדברות הצווי הראשון הוא להיות בן חירות שיוכל לקבל עול מלכות שמים במלוואה, לקבל עול מצוות במלוואה. מיד אחרי פרשת יתרו ובה מתן תורה, פותחת פרשת משפטים ברעיון להזהיר אדם ישראלי שלא ימכר לעבד עברי כי יהיה מוגבל בעבודת ה', מנוע מלהתקרב לקב"ה שאהוב אותו.